

LITURGI TIL FOLKET!

Gud gjer ikkje forskjell på folk!

Nytt norsk kirkeblad har ein lang og stolt tradisjon med å gje ut temanummer. Fleire av desse nummera har vore vigd spesielle utfordringar knytt til kyrkjias møte med homofile og lesbiske. Frå 1. januar i år har vi ein ny ekteskapslov som likestiller ekteskap inngått mellom menneske av same og ulikt kjønn. Vi har tidlegare ønskt denne lova velkomen (NNK 1/2009) og tenker no at når alle kan bli vigd ut i frå den same lova, vil behovet for å vie eigne temanummer til kyrkjeleg stoff om homofil og lesbisk kjærleik minke drastisk. Men den kyrkjelege samtalen i etterkant av lovendringa, viser at vi ikkje er heilt i mål enno. Vi gir derfor ut dette temanummeret i samarbeid med Nettverk for likeverdige samliv i håp om det er det siste temanummeret om denne tematikken det er behov for. Dersom det ikkje viser seg å vere tilfelle, vil vi kome tilbake til saka.

Som Knut Kittelsaa gjer greie for i si innleiing består dette temanummeret stort sett av ulike innlegg halde på nettverkets konferanse i Trondheim i november 2008. Unntaket er Studentforbundets sitt forslag til felles vigdelsliturgi.

Mykje av ordsiftet om kyrkjeleg medverknad til ekteskapsinngåing mellom menneske av same kjønn, har dreidd seg om forholdet mellom lære og liturgi. Bispemøtets preses grunn gav sin motstand mot ein forbønnsliturgi for lesbiske og homofile par, med at «en liturgi viser kirkens lære». En slik liturgi vil derfor vere "en lærebasert endring".

Dette er eit godt utgangspunkt for å reflektere vidare over kva både liturgi og lære er kvar for seg, og om kva forhold det er mellom desse to sentrale kyrkjelege omgrepa. At det er og bør vere ein dialektisk samanheng mellom liturgi og lære, er det få som vil vere ueinig i.

Spørsmålet er jo korleis ein forstår denne dynamiske relasjonen. Det er ikkje sikkert at læra er noko som skal formulerast først på eige hand og så gi seg uttrykk i liturgiske ordingar. Frå den tidlege kyrkja og framover, veit vi at det like godt kan vere omvendt: Ny liturgiske ordningar har ført til endringar i teologi og lære. Det kan heller ikkje vere slik at alt det kyrkja lærer, må kome til uttrykk i kyrkjelege liturgiar. Å endre på ordlyden eller plasseringa av syndsvedkjenninga i høgmessa eller å feire gudsteneste utan syndsvedkjenning for den del, treng på ingen måte bety at synd ikkje er eit viktig teologisk omgrep.

Liturgi er eit eige språk som også har sine eigne lovar for kva som er gjerleg, tenleg og verkekraftig. Det har skjedd viktige endringar i måten ein arbeider med liturgi på i løpet av den pågåande liturgireforma. Det har vore eit uttrykt mål for denne reforma at liturgisk arbeid skal vere prega av fleksibilitet, deltaking og kontekstualitet. Det er liten grunn til å tvile på at dersom kyrkja ikkje hadde gjort «en lærebasert endring» av vigselsliturgien i kjølvatnet av kronprinsparets bryllaup, ville ein ny vigselsliturgi som var informert av liturgireforma, kunne ha blitt langt betre.

Det seier seg ikkje sjølv korleis ein best skal tenke seg forholdet mellom liturgi og lære. Det vil vere viktig å kunne legge til rette for ei gjensidig utveksling mellom desse to kyrkjelege livsyttringane og ikkje framstille dei som statiske og kvilande i seg sjølv. Og dessutan er det viktig at i dette forholdet er det fleire enn to partar: Ein kan ikkje tenke vekk den kulturelle og samfunnsmessige konteksten, like lite som ein kan utelukke menneska sine erfaringar og behov frå den komplekse samtalen. Og ei kristen kyrkje kan heller ikkje sjå bort frå at Gud vil kalle kyrkja til endring i heilt uventa retning.

Eit viktig element i den noverande liturgien, er den bibelske legitimeringa som Kari Veiteberg i sin artikkel samanliknar med innstiftingsorda i sakramentshandlingane. Olav Skjevesland kallar dette ein «bunnplanke»: «I vigselsliturgien er bunnplanken at Gud skapte mann og kvinne, og altså i grunnleggande strid med vielse av to menn eller to kvinner.» Dersom ein oppfattar den litt uklåre talen om bunnplanke slik at det er læremessig nødvendig at akkurat desse orda lyd i ei kyrkjeleg vigselshandling, kan det på noko vis få konsekvensar for Den norske kyrkja sitt nære forhold til kyrkjesamfunn som ikkje gjer bruk av desse orda? Dersom ein tar orda om «lærebasert endring» på alvor, vil det bety at den islandske kyrkja som har etablert ei ordning med kyrkjeleg vigsele ikkje lenger er å oppfatte som ei sann luthersk kyrkje?

Sjølvsagt er det ingen i Den norske kyrkja som vil trekke slike konsekvensar. For ekteskapsinngåing er i ei luthersk kyrkje ein borgarleg sak: Det er ingen forskjell på om ekteskap er inngått i kyrkja eller rådhuset. Ikkje for samfunnet og ikkje for kyrkja. Det som er problemet no, er at kyrkja vil gjere bruk av sin vigselfrett til å demonstrere for all verda at det til tross for eit felles lovverk, likevel er forskjell på ekteskap.

Alle ekteskap som blir inngått i Noreg etter årsskiftet, blir inngått utifrå det same lovverket. Den komplekse samtalen mellom liturgi og lære bør heller ikkje ha høve til å sjå bort frå verden, den verkelege. Særleg gjeld dette i samanhenger der dei liturgiske handlingane har juridiske konsekvensar. Det er merkeleg at ikkje fleire av dei som motstandarar av felles ekteskapslov, ikkje oppfordrar til boikott av denne lova. Fleirtalet satsar tydelegvis meir på ein selektiv bruk og forståing av denne lova.

I Bispemøtets høyringsuttale frå 2007 om den nye ekteskapslova seier fleirtalet dette om ein framtidig kyrkjeleg startegi: «Dersom ekteskapslovgivningen endres, slik at likekjønnede par kan inngå ekteskap, må Den norske kirke ta opp til ny vurdering om den skal beholde sin vigselfrett. Det vil være en forutsetning for at Den norske kirkes prester fortsatt skal være vigslere, at kirken får legge sin egen forståelse av ekteskapet til grunn.» Dette siste har ein fått gjennomslag for, i alle fall slik at det står i lova at «et ekteskap blir ugyldig dersom prest i Den norske kirke ikke har fulgt liturgi fastsatt av Kirkemøtet.» Det er vel litt uklårt om ein skal rekne dette som ein seier for bispemøtets fleirtal. For lova er den same. Og det er vel litt underleg om ein frå kyrkjeleg side vil gå inn for at også når det gjeld andre sider og paragrafer i det felles norske lovverket, skal ein krevje å få «legge sin egen forståelse ... til grunn».Ein kunne jo godt tenke seg at det prinsipielt var gode grunner for det når det gjeld einskilde delar av vegtrafikklova eller skattereglane. Men i praksis vil jo slike egne forståingar lett føre til kaos.

Samtalen held fram. God lesnad!

Rolv Nøtvik Jakobsen

NETTVERK FOR LIKEVERDIG SAMLIV

- en presentasjon

KNUT KITTELSAA

Prest i den norske kirke
knut.kittelsaa@kirken.trondheim.no

Innen kirken er det for tida et stort fokus på homofili. Lærenemndas uttalelse, spørsmålene omkring homofiles adgang til kirkelige stillinger, ny ekteskapslov og flere henvendelser med forespørsel om vigslar eller velsignelses- og forbønnshandlinger for homofile og lesbiske par er eksempler på dette. Gjennom årene er det vokst fram en grunnleggende anerkjennelse av likeverd mellom heterofile og homofile hos mange i kirken. Andre ønsker ikke å gi en slik anerkjennelse.

ÅPENT NETTVERK

I denne situasjonen tok en del kirkelig ansatte kontakt med hverandre tidlig i 2007 for å se om det var mulig samordne engasjementet for å støtte et fullt likeverd mellom heterofile og homofile innen kirken. Særlig var disse opptatt av at likekjønnede par som ønsker kirkelig vigsel må kunne få det. Innen Åpen Kirkegruppe, et tverrkirkelig fellesskap for lesbiske og homofile, er det naturlig nok et tilsvarende engasjement. Kirkelig ansatte og ÅK etablerte derfor tidlig i 2007 i fellesskap *Nettverk for likeverdig samliv*. Nettverket

har ført drøftingar ved å møtes og gjennom e-post. Strukturen er svært løs. Det er ikke noen formell ledelse i dette nettverket, og ingen felles økonomi. Møtene har kunnet avvikles ved at deltakerne selv har sørget for dekning av sine reisekostnader, og har vært holdt dels i Oslo og dels i Trondheim. En liten gruppe deltakere fra Trondheim og Oslo har sørget for den nødvendige struktur.

Hensikten med nettverket var frå først av å bringe vidare arbeidet for å sikre homofile muligheten til ansettelse i alle typer kirkelige stillinger, og utvikle ordningar for forbønns- og velsigneshandlinger ved inngåelse av partnerskap. Mens nettverket drøftet dette, ble det fremmet en ny, felles ekteskapslov. Nettverket har funnet det naturlig å legge dette til grunn for arbeidet med kirkelige ordningar. Etter at ny ekteskapslov ble vedtatt, har nettverket derfor arbeidet for at likekjønnede skal kunne inngå ekteskap i kirken.

Selv om en ny, felles ekteskapslov er en stor utfordring for kirken, er det mange grunner for å ønske en slik lov velkommen. Nettverket ønsker at kirken tar de aktuelle utfordringene på alvor, og bruker denne situasjonen til å fornye ordningen for vigsel. Vi mener det er både mulig og tjenlig

å utvikle en vigselordning som inkluderer både tokjønnnet og enkjønnnet ekteskap, og som dermed gir reelt likeverd til heterofile og homofile par. I en slik ordning har vi en mulighet til å formidle det som for kirken er de grunnleggende verdiene når to mennesker inngår ekteskap, og la evangeliet lyde slik at det kan være til hjelp og støtte for alle ektefolk.

I nettverket deltok fra først av disse: Gunnar Farsund, tidl. prosjektmedarbeider i Tromsø domprosti/fengselsprest i Tromsø, Arne Grønningsæter, forskningsleder i Fafo Brita Hardeberg, sokneprest i Ilen, Trondheim, Knut Hermstad, dr. art., spesialist i klinisk sexologi, sykehusprest ved St. Olavs Hospital, Tor Berger Jørgensen, biskop i Sør-Hålogaland, Knut Kittelsaa, sokneprest i Bakklandet, Trondheim, Sevat Lappégard, prost i Elverum, Siv Limstrand, prest og prosjektleder Leve med HIV, Kirkens Bymisjon Tromsø, Gard Realf Haugerud Nielsen, prest og leder av Åpen Kirkegruppe, Nils Jøran Riedl, studentprest ved BI, Oslo, Rolf Steffensen, sokneprest i Hamarøy, Nordland, nå ordfører i Hamarøy, Inger Johanne Aas, prest og daglig leder for Kirkens SOS i Oslo.

Det første utadrettede initiativet nettverket tok, var å produsere heftet *Omstridt kjærlighet*, som ble oversendt alle kirkemøtets medlemmer foran kirkemøtet høsten 2007, og ellers distribuert til alle interesserte. Med dette heftet ønsket nettverket å gi et bidrag til drøftingene i kirken om dens forhold til homofile og lesbiske. Heftet inkluderer en faglig basert gjennomtenkning av seksualitet med særlig henblikk på spørsmålet om reorientering. Denne artikkelen står som en

fagkritisk kommentar til Merton Strommens bok, som ble formidlet til alle kirkemøtets deltakere av Luther forlag. Artikkelen er skrevet av Knut Hermstad som er både sexolog og prest. Sokneprest Brita Hardeberg drøftet i en artikkel praktiske sider ved forbønnshandlinger med utgangspunkt i situasjon og lovverk i 2007. Sokneprest Knut Kittelsaa drøftet i en artikkel hvordan en kan nytænke og nyforme en ordning for vigsel basert på ny, felles ekteskapslov. Disse artiklene i heftet er tilgjengelige elektronisk på lenken: <http://www.apenkirkegruppe.org/documents/innmaten.pdf>. Heftet gjenga også en artikkel fra UkeAdressa 4. august 2007. Den forteller historien omkring forberedelsen og gjennomføringen av en forbønnshandling i Ilen kirke i Trondheim for et lesbisk par. Artikkelen ble gjengitt med tillatelse fra Adresseavisen. Som kjent har Kirkemøtet siden gjort vedtak om at homofile og lesbiske i partnerskap kan ansettes i vigsele stillinger i kirken.

KONFERANSE

Etter at Norge har fått ny ekteskapslov der likekjønnede og ulikekjønnede par stilles likt, ønsket nettverket å gå videre i sin refleksjon omkring kirkelig vigsel. Et flertall innen kirkens offisielle organer har så langt motsatt seg at kirken skal åpne for vigsel av likekjønnede par. Nettverk for likeverdlig samliv ønsker at kirken skal åpne for slik vigsel. For å drøfte utfordringene den nye ekteskapsloven gir kirken vår, innbød nettverket til konferansen Likeverdlig samliv på Hotell Augustin i Trondheim, 3.-4. november 2008. Konferansen ble muliggjort ved økonomisk støtte fra Barne- og

Likestillingsdepartementet, Kultur- og Kirkedepartementet og Åpen Kirkegruppe. Denne konferansen samlet omkring 50 deltakere, i hovedsak kirkelig ansatte fra en rekke ulike bispedømmer og organisasjoner innen Den norske kirke.

I denne konferansen var det en rekke bidrag:

- Statssekretær Kjell Erik Øie: Ekteskapsloven i et likestillingsperspektiv
- Førsteamanuensis Beate Indrebø Hovland: Kan kirken gjøre forskjell på folk? Et prinsipielt etisk bidrag.
- Studentprest Nils Jøran Riedl og leder i ÅK Gard Realf Sandaker Nielsen: Ekteskapet – et luthersk og et homofilt perspektiv
- Erkebiskop em. K. G. Hammar, Sverige: Svenske erfaringer med forbønn for homofile og lesbiske ved partnerskapsinngåelse
- Professor Ragnhild Helene Hennem: Juridiske betraktninger til den nye ekteskapsloven
- Biskop Tor Berger Jørgensen: Homofilt samliv og kirkens enhet – et perspektiv på den aktuelle situasjonen
- Skuespiller Øyvind Brandzæg: Et skrått blikk på konferansens tema
- Sexolog og prest Knut Hermstad: Kjønn, reproduksjon og samliv
- Dr. theol. Sólveig Anna Bóasdóttir: Et islandsk perspektiv på kirkelig medvirkning ved partnerskapsinngåelse
- Forsker og medlem av Kirkerådet Arne Grønningsæter: Hva betyr den nye loven

for homofile og lesbiske i kirken?

- Bymisjonsprest Kari Veiteberg: Den liturgiske utfordringen – en vigselliturgi for alle
- Prost Sevat Lappgard: Bør kirken si fra seg vigselretten? Brytninger mellom teologi og ekklesiologi
- Bymisjonsprest Siv Limstrand: Oppsummering. Hva skjer med presten etter dette?

Konferansen ble ledet av Brita Hardeberg og Knut Kittelsaa. Mellom foredragene var det i flere omganger åpent for samtaler i plenum, der foredragene ble kommentert og andre synspunkter kom til orde. Konferansen hadde musikalske innslag ved bymisjonsprest Odd Halvor Moen. I programmet var det også en festmiddag og en kveldsmesse i Vår Frue kirke.

Alle bidragsyterne i konferansen ble bedt om å stille sine manuskripter til disposisjon for offentliggjøring. De fleste har svart positivt på dette, og det er disse bidragene som nå offentliggjøres gjennom dette spesialnummeret av Nytt Norsk Kirkeblad. For de bidragene som ikke er med i denne samlingen gjelder det i stor grad at de ble gitt i konferansen i en muntlig form. Denne utgaven av NNN trykkes i et større opplag enn vanlig, med midler fra konferansens budsjett, og vil bli distribuert i de sammenhengene hvor vi tror artikkelsamlingen kan bidra i debatten om homofile og lesbisk liv i kirken.

I forbindelse med konferansen har antallet medlemmer i nettverket økt. Det er mulig for alle som deler nettverkets ønsker å slutte seg til nettverket. Det har nå 33 registrerte medlemmer. Den som ønsker å komme med

kan sende en e-post til knut.kittelsaa@kirken.trondheim.no.

NY LOV OG MER URO

Etter konferansen har debatten om ulike sider ved disse spørsmålene vært ført videre i kirken. Det kan se ut til at det for tida brer seg en uro blant dem som er kritiske til å åpne for kirkelig vigsel av likekjønnede, og dette er sannsynligvis begrunnet i en opplevelse av at det har vært stor bevegelse i retning av en slik åpning på kort tid. Uroen gir seg ulike utslag.

Kirkerådets leder har i flere sammenhenger tatt initiativ som kan tyde på et ønske om å utsette alle videre drøftinger så lenge som mulig. Det vil ikke tjene kirken til heder om det skal vise seg at et videre arbeid med disse spørsmålene treneres på formaljuridisk grunnlag, eller ved at et flertall i kirkerådet forhindrer at spørsmålet om vigselordning for likekjønnede kommer opp til drøfting i kirkens fora.

Det er også skapt mye uro omkring spørsmålet om å lage en liturgi for vigsel av likekjønnede par. Argumentet er nå at liturgier er lære, og derfor hevdes det at liturgier må være godkjent i kirkelige organer for å være gyldige. Dette er i og for seg den argumentasjonen som ligger til grunn for de formuleringene som er kommet inn i ekteskapsloven om kirkelig godkjenning, og som er et resultat av kirkelige ledes lobbyvirksomhet i Stortinget under lovprosessen. Nå er det ikke vanskelig å være enig i at utformingen av en liturgisk ordning er læremessig viktig. Men dersom den motviljen vi nå ser skal tas på alvor, blir hele den prosessen som foregår med

fornyelse av gudstjenesteliturgiene ganske underlig. Her er det jo et poeng at liturgiene skal bearbeides og formes ut lokalt, og at den enkelte menighet skal ha anledning til å sette sitt særpreg på gudstjenesten. Det er ganske underlig at en arbeidsform som er anerkjent når det gjelder kirkens hovedgudstjeneste, ikke skal kunne anvendes på ordningen for en kirkelig handling. Det trengs altså en nøktern besinnelse innen kirken på hvordan liturgisk arbeid foregår, og på at samme tankegang må gjelde for alle former liturgisk aktivitet. Samtidig må en ta til etterretning at den nye ekteskapsloven er slik formulert at det først vil kunne åpnes for kirkelig vigsel av likekjønnede par når det foreligger en kirkelig anerkjent ordning. Her er det altså et arbeid å gjøre, og det er Kirkerådet som har ansvar for å bringe dette arbeidet videre. Mange innen kirken ønsker en slik ordning, og tidligere vedtak i kirken innebærer en anerkjennelse av at likekjønnede i partnerskap/ekteskap er velkommen som medarbeidere. Kan de være kirkelige medarbeidere når de lever i likekjønnet partnerskap eller ekteskap, så må en vente at dette ekteskapet også skal kunne inngås i kirken. Derfor er det helt naturlig at kirken sørger for at den ordningen kommer på plass som gjør det mulig for prester som er klare for det å forrette slike vigslar.

Like før jul 2008 sendte bispemøtets preses Olav Skjevesland en henvendelse til domstolsadministrasjonen med ønske om at den utvirket at dommere skulle si nei til å lede partnerskaps- eller ekteskapsinngåelse i eller i umiddelbar nærhet av kirkelig vigslar rom. Bak aner vi en erkjennelse av at kirken ikke kan styre sine prester, og at en

derfor håper rettsvesenet kan styre dommerne. Henvendelsen ble heldigvis raskt avvist. Likevel var den avslørende. Den røper en tendens til desperasjon fra en kirkelig leders side. Bak denne aner en igjen en erkjennelse av at kirken nok etter hvert vil måtte anerkjenne likekjønnet vigsel, altså at en utvikling konservative krefter ikke ønsker, og derfor vil forhindre lengst mulig. I en del tilfelle har en de siste årene sett en nær kobling av partnerskapsinngåelse ved dommer og forbønnshandling ved prest. Særlig fokus fikk en slik handling i Kampen kirke høsten 2008. Enkelte ganger har dommeren hatt plass inne i kirken, andre ganger i våpenhuset. Bak disse hendelsene ligger dels et praktisk ønske om at den bryllupsfesten det er snakk om, så langt som mulig skal kunne oppleves av alle gjester i fellesskap, og en overbevisning om at en slik partnerskapsinngåelse er klart innenfor rammen av hva et vigsløst kirkerom skal kunne brukes til, nemlig å tjene menighetens oppbyggelse og tjene Gud til ære. Men koblingen er altså åpenbart kontroversiell og ses på som uverdigg og problematisk av mange, deriblant bispemøtets preses. Problemet er sannsynligvis kommet for å bli, så lenge vi har den nåværende situasjonen lovmessig. Her er det grunn til å minne om at den nye ekteskapsloven jo faktisk gjør det klart at den nåværende situasjonen er kirkeskapt. Mens samfunnet ønsker full likestilling mellom ulikekjønnede og

likekjønnede par, opprettholder kirken en forskjellsbehandling, så lenge den ikke skaper en godkjent ordning for likekjønnede. En slik forskjellsbehandling må kirken begrunne, og det er kjernen i problemet. For det betyr jo at kirken må hevde – mot samfunnets verdier – at den grunnleggende likhet og likeverd som gjelder i Kristus, og som bibelen vitner om, har et unntak. Selv om den gjelder både for «jøde og greker, mann og kvinne, trelle og fri» gjelder den ikke for homofile og lesbiske. Dette blir en tung sak å dra for de i kirken som tenker å gjøre det, og et slikt standpunkt vil etter alt å dømme komme til å bryte ned mye av den troverdighet kirken trenger i sitt praktiske arbeid på mange områder. Det finnes en annen vei å gå: Det handler om å legge til rette for en kirkelig anerkjent vigselordning som de prestene som er klare for det, kan bruke. Det ville ta bort hele spørsmålet om dommere i eller ved kirkerommet, og det ville vise en kirkelig evne til å inkludere heterofile og homofile i den lista Paulus har påbegynt om hvilke menneskelige ulikheter som ikke gjelder «i Kristus».

Nettverk for likeverdigg samliv vil fortsette sitt engasjement. Det er en forpliktelse vi har påtatt oss på vegne av homofile og lesbiske i kirken, og det er en oppgave som vi ser på som nødvendig, for å kunne vitne om hvor vidtrekkende den er, den frigjøringen «som Kristus frigjør til». ■

KAN KIRKEN GJØRE FORSKJELL PÅ FOLK?

Et prinsipielt etisk bidrag

■ BEATE INDREBØ HOVLAND

Førsteamanuensis i etikk ved Lovisenberg Diakonale Høgskole i Oslo

beate.hovland@ldh.no

I Åpen Kirkegruppes høringsuttalelse til den nye ekteskapsloven argumenteres det for at de samme ordninger og etiske fordringer må gjelde for alle mennesker, bl.a. med henvisning til følgende utsagn fra Bibelen: «Gud gjør ikke forskjell på folk!». Og kanskje er det dette utsagnet som også er det usynlige premisset for det spørsmålet jeg har fått å bryne meg på: Hvis Gud ikke gjør forskjell på folk, kan da kirken, Guds kropp i verden, gjøre det? Den sammenslutningen av mennesker som har hørt kallet om å være helhjertet og gode slik deres himmelske Far er det. Det virker svært nærliggende å svare nei.

Men så er det selvsagt ikke så enkelt. Går vi til noen av de tekstene som forteller om den kristne guden, ser vi at Gud gjør forskjell på folk – i hvert fall hvis vi mener at Jesus-fortellingene også sier oss noe om Guds være- og handlemåte. Riktig nok får vi vite at Gud lar sin sol gå opp over gode og vonde, og lar det regne over rettferdige og urettferdige. Vi er gitt noen felles livsvilkår og livsmuligheter, og vi er overlatt noen tekster som sier oss at ikke bare lufta, men også

kjærligheten er for alle.

Samtidig møter vi en mann i Jesus-fortellingene som ikke alltid er noen opplagt illustrasjon til viktigheten av likebehandling. Hans 12 nærmeste var ikke akkurat et representativt utvalg av folket. Ikke en gang kvinner var inkludert, selv om mange senere har brukt mye tid og energi på å vise at de nok befant seg et lite stykke lenger bak i følget. Han omfavnet småbarna, men støtte de religiøse lederne fra seg. Han gikk brutalt til verks på tempelplassen, overfor mennesker som mange ville anse som samfunnsstøtter, mens erklærte samfunnsfiender både ble kalt ned fra trær og inn i varmen rundt bordet. Jesus gjorde forskjell på folk fordi han befant seg i en historisk og kulturell kontekst der det var forskjell på folk; på mulighetene, utfordringene, posisjonene og behovene deres. Jesus prøvde seg som kjent også på å forskjellsbehandle den kanaaneiske kvinna, men her kan vi kanskje si at han fikk hjelp til å innse at dette var en urimelig forskjellsbehandling: Det er ingen relevant forskjell om en er jøde eller fra Syria når det dreier seg om en forelders kjærlighet og omsorg, og et barn som er sykt og plages.

RIMELIG OG URIMELIG FORSKJELLSBEHANDLING

Tekster fra kirkas egen tradisjon kan være et godt startpunkt for en videre refleksjon over hva vi som mennesker er gitt av felles betingelser, muligheter og begrensninger - betingelser som fordrer likebehandling - og hva som fins av menneskelig ulikhet som kaller på forskjellsbehandling. Det er et anerkjent etisk prinsipp at like tilfeller skal behandles likt. Det betyr også at ulike tilfeller skal behandles ulikt. Men hva er det som skal anses som relevante og irrelevante likheter og forskjeller i denne vurderingen? Hva er det som kan legitimere en forskjellsbehandling? Og hvor går skillet mellom en rimelig og en urimelig forskjellsbehandling; det som vi med et annet ord kaller «diskriminering»?

En viktig forutsetning for å kunne skille mellom en rimelig og en urimelig forskjellsbehandling, er å kunne skille mellom det generelle og det spesielle. Eller sagt på en annen måte; å kunne gjenkjenne det fellesmenneskelige og anerkjenne det unike. Det fins noen grunnleggende menneskelige behov og muligheter som følger av at vi alle har en menneskelig kropp og en menneskelig bevissthet som ser ut til å fungere på noenlunde samme måte på tvers av kulturer. Det fins en fellesmenneskelig sårbarhet og avhengighet, det fins en fellesmenneskelig mulighet for å oppleve smerte og glede. Derfor har vi som kjent alle behov for mat og drikke, ly og beskyttelse, relasjoner, kjærlighet, anerkjennelse og tilhørighet. Noen vil også inkludere kreativitet og realisering av egne evner og muligheter. Det er erkjennelsen av disse felles grunnbehovene som er utgangspunktet for Menneskerettighetene. Det er bevisstheten om kroppslige og bevissthets-

messige fellestrekk som ligger til grunn for diagnoser og standardiserte behandlingstilbud. Det er forestillingen om at det er mulig å vite noe om andre ved å kjenne seg selv, som kan gi mening til den gylne regel: Det du vil at andre skal gjøre mot deg, skal du gjøre mot dem.

Den gylne regel kan imidlertid være et risikabelt utgangspunkt for en etisk vurdering; hvis vi tror at det alltid er mulig å generalisere fra det vi selv ønsker, til hvordan andre vil ha det. Etikdens utfordring er ikke at vi skal forsøke å sette oss selv i en annens sted, men at vi skal forsøke å finne ut hvordan det er å være den andre i den andres sted. Og da må vi også ha syn for forskjellighet. Georg Bernhard Shaw har derfor gitt oss en viktig korrigerende av den gylne regel når han sier: «Do not treat others as you would want to be treated; their tastes may not be the same!» Vi kan ikke tilby standardisert behandling og like ordninger for alle. Hva som gleder og skader et menneske, kan variere. Det er heller ikke bare smaken, verdiene, ønskene og drømmene våre som kan være ulike. Også evnene våre er forskjellige; vi har ulike begrensninger og muligheter. I visse situasjoner fordrer dette også forskjellsbehandling.

Det finnes altså noen gode grunner for forskjellsbehandling. Den første er som nevnt at det ikke fins noen standardisert måte å gjøre godt eller forhindre skade på, fordi dette er person- og situasjonsavhengig. Hvis en har som verdimeisig utgangspunkt at alle mennesker har det samme verd og samme rett til livets goder, vil det også være viktig å forskjellsbehandle og forfordle for å oppnå større likhet. De underprioriterte må gis mer for å oppnå utjevning. Så lenge

vi tar for gitt at alle menneskers liv har like stor betydning, kan det i tillegg være viktig å akseptere forskjellsbehandling av visse mennesker og grupper av hensyn til en tredje part. Vi anser det ikke som diskriminerende at yrkesgrupper som kan utsette andre mennesker for stor risiko og skade, blir møtt med strengere krav enn andre når det for eksempel gjelder alkoholinntak, søvn og sikkerhetskontroll. De fleste av oss anser det heller ikke som diskriminerende at vi ikke legitimerer seksuelle relasjoner mellom voksne og mindreårige, selv om den voksne viser til en pedofil orientering og mener seg å ha rett til et seksualliv på lik linje med andre.

Det er ikke nødvendigvis diskriminerende å gi ulike mennesker ulike rettigheter og muligheter, det avgjørende er begrunnelsen. Er det en rimelig eller vilkårlig sammenheng mellom de rettighetene og mulighetene noen ikke innrømmes, og særskilte trekk ved personen eller situasjonen? La oss se på noen eksempler: Det er vanskelig å argumentere for at det er diskriminerende at blinde ikke gis rett til å kjøre bil. Det er heller ikke mange som vil si at det generelt er diskriminerende at foreldre ikke får beholde omsorgen for barna sine der hvor det er mulig å påvise at omsorgsevnen er klart manglende eller voldsproblematikken stor. Både i helsevesen og storsamfunn er det utstrakt enighet om at et menneske med irreversibel hjerneskade og manglende bevissthet ikke har den samme rett på livsforlengende behandling som andre, selv om noen av kirkens representanter vil mene annerledes. Det vil også være uenighet om et fosters manglende bevissthet i den tidligste tiden av fosterutviklingen kan legitimere at fosteret behandles anner-

ledes enn et født barn, og ikke innrømmes ubetinget rett til liv. Jeg vil mene ja, andre vil si nei. Noen vil mene at heller ikke alvorlig demente skal få livsforlengende behandling, fordi de mangler bevissthet om sitt eget selv over tid og ikke kan ha ønsker og planer for framtida. Jeg vil være dypt uenig og mene at dette er en vilkårlig sammenheng mellom manglende rettigheter og særtrekk ved personen. Slik jeg ser det, er det andre verdier som er vel så viktige i menneskelivet som selvbevissthet og planer for framtida, som for eksempel ulike sanseopplevelser. Poenget mitt er at forståelsen vår av hva som kan legitimere en forskjellsbehandling av mennesker, er avhengig av hvem vi mener hører hjemme i kategorien *menneske*, hvilke trekk ved de ulike medlemmene av kategorien vi anser som avgjørende for like rettigheter og muligheter, og hvilke trekk som eventuelt kan rettferdiggjøre at vi behandler medlemmene ulikt. Dette er utfordringer som kirka ikke bare kan definere eller kategorisere seg bort fra, f.eks. ved å postulere at et befruktet egg er et menneske med alle tilhørende rettigheter, eller at et homofilt eller lesbisk par ikke er et ekteskap og dermed ikke kan gis ekteparets rettigheter. Den fysiske virkeligheten og menneskelige fenomener kommer ikke til oss utstyrt med klare merkelapper som for eksempel «dette er et menneske», «dette er et ekteskap». Det er vi, menneskene, som må skape og nyskape de språklige kategoriene. Det er vi som må vurdere hva som er vesentlige og mindre vesentlige kjennetegn ved de eller det som skal inngå i de ulike kategoriene.

DET PRINSIPIELLE ER BARE

DELVIS HJELPSOMT

Før jeg sier mer om dette siste, vil jeg imidlertid si noe om den andre biten av den overskriften jeg er tildelt: «Et prinsipielt etisk bidrag». For kanskje er det ikke dette jeg kommer til å gi. I hvert fall ikke bare. Og det har med forståelsen min av etikk å gjøre. Mitt utgangspunkt er at etikken som sabbaten er til for menneskets skyld, og ikke omvendt. Dette kan virke selvnynnende, men jeg syns ikke det er like opplagt at dette er en felles kirkelig etisk forståelse hvis en ser på noen av de etiske argumentene som framføres av noen av kirkens representanter (noe jeg kommer tilbake til). Slik jeg ser det, er det etikkens stadige utfordring å prøve å besvare spørsmålet om hva som er godt, og hva som kan bli til skade for enkeltmennesker og de relasjonene og det storsamfunnet som individer formes av, og selv er med på å forme. Det er min overbevisning at dette spørsmålet ikke kan besvares uavhengig av hva mennesker erfarer som godt og vondt. Og hva mennesker erfarer som godt og vondt, kan igjen ikke ses og forstås uavhengig av personlig utgangspunkt, konkrete omstendigheter og relasjoner, historisk, kulturell og geografisk kontekst. Våre etiske idealer; forestillingene våre om hvordan noe burde være, om hva som er ønskelige mål for handlingene og atferden vår, må hele tida brynes mot de faktiske realitetene; hva som er mulig under de rådende omstendighetene; hva som er det beste vi kan oppnå i en konkret situasjon.

For en etisk vurdering og avgjørelse vil derfor aldri prinsipper og normer være nok. Prinsipielle etiske bidrag må kombineres med kontekstuelle etiske bidrag. Det er viktig å søke å klargjøre hvilke grunnleggende

verdier vi er enige om, og hvilke handlingsregler vi eventuelt mener ivaretar disse verdiene. Men verdier og prinsipper har ingen praktisk betydning før de appelleres til og gjøres gjeldende i helt konkrete situasjoner og utfordringer. Og hvilke verdier som da aktiveres, hvilke prinsipper vi ser som relevante, og hvilke vi vil gi mest og mindre vekt i en konkret situasjon, er alltid avhengig av hvordan vi fortolker den aktuelle situasjonen: Hva er egentlig problemet? (Og hvem er det som eier det?) Hvem er det som kan berøres av de aktuelle vurderingene og avgjørelsene? Er noen mer utsatt enn andre? Hva står på spill? Hva kan gå galt? Hvem kan bli skadelidende? Hvordan kan dette eventuelt forebygges? Hva kan gjøre situasjonen bedre for de involverte?

Det er ofte langt lettere å enes om noen generelle, grunnleggende og forpliktende prinsipper og verdier, enn å enes om hvordan en konkret situasjon eller utfordring skal tolkes og beskrives, og hva som skal veie tyngst av ulike hensyn i den aktuelle situasjonen. Hvordan vi oppfatter og leser en bestemt situasjon, er nemlig avhengig av øyet som ser; av hvilke tradisjoner, erfaringer og verdier som har formet det mennesket som ser. Det er for eksempel ganske ulike oppfatninger og fortolkninger av den situasjonen og de utfordringene og problemene som ny felles ekteskapslov er et slags svar på. Uenigheten dreier seg bl.a. om hva som egentlig står på spill. Er det ekteskapets status og stilling, barnets beste, eller homofile og lesbiskes likeverd og likebehandling? Jeg tror det ville innebære en klar forbedring av den aktuelle kirkelige situasjonen og diskusjonen hvis alle parter i det minste erkjente

at det i enhver etisk vurdering inngår et vesentlig element av fortolkning, ulik vektlegging og avveining, og at verken virkeligheten i seg selv, Bibelen eller noen annen ekstern instans kan si oss hva som er riktig fortolkning, og hvilke verdier eller hensyn vi skal legge mest og minst vekt på i en konkret situasjon.

MEN HVA SKAL VI SAMMENLIKNE ET LIKEKJØNNET PAR MED? OG HVA ER ET EKTESKAP?

Mye etisk refleksjon og vurdering består i å sammenlikne nye situasjoner og utfordringer med situasjoner og fenomener vi kjenner fra før og allerede vet hvordan vi skal vurdere. Utypiske eller atypiske tilfeller sammenliknes med de mer typiske tilfellene som vi er enige om; hvor lik eller ulik er den nye situasjonen, og hvor vesentlige eller uvesentlige er likhetene og forskjellene? Vi er for eksempel enige om at det er galt å drepe, og at dette klart inkluderer å ta livet av et barn for økonomisk gevinst eller uprovosert skyte ned en uskyldig mann på gata. Men hva med å drepe i krig, hva med dødsstraff, abort, eutanasi? Skal dette også kategoriseres som «drap» som det er galt å utføre, eller er dette så annerledes at det må tilhøre en annen, eller i hvert fall en under-, kategori som vi må gi en annen moralsk vurdering?

Når det gjelder debatten om ny felles ekteskapslov, er det verdt å merke seg at så godt som alle debattanter mener at ekteskapet som fenomen og institusjon er godt og verneverdig. Stridsspørsmålet er om homofile og lesbiske samliv er så vesentlig annerledes heterofile ekteskap at de også må eller bør kategoriseres og behandles annerledes. Slik

jeg ser det, har det grunnleggende spørsmålet også i denne siste debatten derfor vært det vonde, gamle om det er diskriminerende å forstå og vurdere homofile samliv (eller nå partnerskap) annerledes moralsk enn heterofile ekteskap. Så fulgte det noen flere, og delvis avledede spørsmål: Vil det være diskriminerende å eventuelt opprettholde en egen lov og betegnelse for homofile og lesbiske samliv i stedet for å inkorporere de i betegnelsen ekteskap og dermed få en felles lov? Og videre: Er det diskriminerende å ikke la homofile og lesbiske par bli vurdert for adopsjon på lik linje med heterofile par? Er det diskriminerende å ikke tilby lesbiske par assistert befruktning på lik linje med heteroseksuelle par? Er det diskriminerende å kun tilby heterofile par en kirkelig vigsel, og ikke homofile og lesbiske? Igjen vil jeg mene at svaret på disse spørsmålene er avhengig av begrunnelsen som gis for en eventuell forskjellsbehandling – selv om jeg personlig vil mene at noen av spørsmålene ganske enkelt kan besvares med et ja.

Bortsett fra det siste spørsmålet, som er det som står i fokus for denne konferansen, har samfunnet, gjennom de folkevalgte, nå gitt sitt svar på de øvrige. De anså ikke forskjellsbehandlingen som rimelig og velbegrunnet. I kirka fins det imidlertid fortsatt ikke noen flertallsmening blant dens offentlige representanter som støtter dette samfunnsvalget. Og siden svaret på spørsmålet om det bør tilbys en kirkelig vigsel også for likekjønnede par, henger sammen med svaret på de andre spørsmålene, må antakelig kirka fortsette å diskutere de alle. Jeg skal gi noen korte kommentarer til alle disse spørsmålene og begynner med det grunnleggen-

de: Hva er et ekteskap? Og har homofile og lesbiske par overhodet noe i denne kategorien å gjøre?

Bispemøtets flertall mener at felles ekteskapslov innebærer «en redefinisjon av ekteskapsinstitusjonen», og både de og andre debattanter er opptatt av å diskutere hva som «konstituerer» ekteskapet. Men kanskje er selve spørsmålet feil stilt, fordi både definisjoner og «konstitusjoner» ser ut til å forutsette en klassisk kategoriforståelse der en forestiller seg at kategorier etableres ved at det identifiseres noen nødvendige og tilstrekkelige kjennetegn som alle medlemmene av en kategori må dele. Nyere empirisk forskning har imidlertid vist at vi ikke danner kategorier på denne måten. Vi etablerer kategorier med utgangspunkt i en «prototype»; noe som anses som et idealeksempel, det beste eksempelet. Andre medlemmer havner i kategorien fordi de likner denne prototypen på litt ulikt vis; de har familielikheter, men alle deler ikke de samme likhetene med prototypen. Prototyper er kulturelt bestemt, og de har avgjørende betydning for forståelsen vår av avvik; av hva som utgjør mer marginale medlemmer av en kategori, som det eventuelt kan forsvares å vurdere og behandle noe ulikt.

Det har aldri vært ett sett med konstituerende kjennetegn som alltid har gått igjen i alle de samlivene som vi på tvers av tider og steder har kategorisert som et «ekteskap». Til enhver tid har en antakelig hatt ganske klare forestillinger om hva som kjennetegner et prototypisk ekteskap. Når samliv fra andre tider og steder blir utstyrt med den samme betegnelsen, er det fordi de deler visse familielikheter, men ikke nødvendigvis

de samme, med denne prototypen. Ekteskap har som kjent hatt ulik utforming i ulike tider og på ulike steder både med hensyn til barn, antall ektefeller, måten det blir inngått på, rollefordeling mellom partene, graden av frivillighet, troskap og oppløselighet. Hva som anses som de mest og minst vesentlige kjennetegnene, som prototypisk, ved en sosial institusjon som ekteskap, har gjerne en klar sammenheng med hva slags sosial funksjon og betydning den aktuelle kategorien har i et gitt samfunn. Som kjent har ekteskapets sosiale funksjon variert gjennom historien, noe som har gitt ulik vektlegging når det gjelder betydningen av seksualitet, reproduksjon og arbeidsfordeling, av personrelasjonen og gjensidig kjærlighet. Vi kan derfor ikke definere oss bort fra den utfordringen det er å finne ut hva det særlig er vi ønsker å beskytte og fremme ved ekteskapsinstitusjonen i dagens situasjon.

Forsvarerne av felles ekteskapslov viser til de verdiene de mener ekteskapet skal beskytte, som gjensidig kjærlighet, omsorg, troskap, tilhørighet og varighet, samt ivaretagelse av eventuelle barn og deres dannelse. De argumenterer med at homofile og heterofile samliv er basert på de samme verdiene, har grunnleggende likhetstrekk og de samme målsettinger og hensikter. Bispemøtets mindretall sier tydelig at de anser likhetene når det gjelder evne til og behov for kjærlighet, forpliktelse og omsorg som viktigere enn ulikheten når det gjelder seksuell orientering, og at dette taler for felles lov. Bispemøtets flertall er derimot mer opptatt av ulikhetene og at ekteskap er «noe annet» enn et partnerskap, og at det derfor ikke kreves noen likebehandling. Leter vi

etter en nærmere innholdsbestemmelse av denne ulikheten og annerledesheten, finner vi ikke særlig annet enn en henvisning til «kjønnsplariteten» (som jeg forstår like lite av nå som da jeg undersøkte dette begrepet grundigere i doktorarbeidet mitt) og en henvisning til ulike sosiale og biologiske rammevilkår, uten at dette presiseres nærmere. Det sies at ekteskapet pga de ulike rammevilkårene står i en særstilling. At dette er en deskriptiv sannhet, er det liten tvil om. Jeg savner imidlertid en begrunnelse for hvorfor det ulikekjønnede ekteskapet fortsatt bør ha denne særstillingen. Hvorfor krever en biologisk særstilling en særregulering? Hvis ekteskapet kun hadde som formål å regulere rammene rundt felles barn som er unnfanget på den vanligste måten, ville særregulering kunne gi en viss mening. Men heller ikke Bispemøtets flertall argumenterer for at felles barn er en nødvendighet for å kvalifisere til betegnelsen «ekteskap». I tillegg er det flere av dem som innser at det ut fra et «barnets beste» perspektiv kan argumenteres for at adopterte barn kan vokse opp i et likekjønnet samliv.

Det forblir et ubesvart spørsmål hvorfor det å definere et likekjønnet samliv som ekteskap, innebærer et mer «radikalt brudd» med den nedarvede ekteskapsinstitusjonen enn for eksempel endringer når det gjelder frivillighet, over- og underordning av ektefellene, betydningen av seksualitet og gjensidig kjærlighet etc. Det forblir også et ubesvart spørsmål hvorfor et radikalt brudd nødvendigvis må være av det vonde. Det sies at endringen vil utgjøre et kulturelt og samfunnsmessig risikoprojekt, men ikke hva risikoen består i, eller hva den er belagt med.

BIBLISISMEN LEVER FORTSATT

- OGSÅ PÅ BISPEMØTET

Jeg tror dessverre at det er en bekymringsverdig grunn til at mye blir stående ubesvart og ubegrunnet i uttalelsen til Bispemøtets flertall; at den er full av postulater, og aldri forholder seg til eller går i dialog med mindretallets argumenter. Grunnen tror jeg er at den egentlige begrunnelsen for at en felles ekteskapslov avvises, ikke er knyttet til vurderinger av empirien; av hva som i den aktuelle situasjonen kan gjøre livet lettere eller verre for mennesker som berøres av loven. Den endelige begrunnelsen er nå som tidligere, knyttet til hva som anses å være i overensstemmelse med visse bibeltekster og noe som forstås som en guddommelig ordening, uavhengig av tid og sted. Så lenge kirka fortsatt vil akseptere denne formen for biblisistisk argumentasjon i etiske spørsmål, tror jeg kirka også vil fortsette å bedrive urimelig forskjellsbehandling, dvs diskriminering, av mennesker. Jeg mener derfor (nå som tidligere) at den grunnleggende kampen internt i kirka fortsatt er en kamp mot et bibelsyn som ikke gir menneskers erfaringer av godt og vondt muligheten til å få overprøve ordlyden, eller for den saks skyld også budskapet, i visse bibeltekster. En biblisistisk argumentasjon er så godt som immun mot argumenter som er basert på empiri og erfaring, derfor er jeg pessimist når det gjelder muligheten for «omvendelse» av mange av de i kirka som er motstandere av en felles ekteskapslov. Men en kan selvsagt få et annet flertall.

ER ET NEI TIL FELLES EKTESKAPSLOV OG KIRKELIG VIGSELSE EN URIMELIG FORSKJELLSBEHANDLING?

Til slutt noen ord om de andre spørsmålene som er nevnt over. Først: Er det diskriminerende med to forskjellige betegnelser og lover for homofile og heterofile par? Ikke nødvendigvis. At noe er annerledes må ikke bety at det er underlegent. Og det er ikke gitt at den beste måten å øke aksepten for menneskelig mangfold og annerledeshet på, er å gjøre alt mest mulig likt. Derfor syns jeg det er litt problematisk når Anniken Hvidtfeldt i sin tale til Stortinget sier at den nye loven bl.a. skal vise at homofile og lesbiske er «gode nok» til å inngå ekteskap. Det burde ikke være nødvendig å få majoritetens betegnelse for å oppnå samme anerkjennelse. Samtidig er det et faktum at begrepet ekteskap har en annen kulturell status og verdi enn begrepet «partnerskap». To betegnelser og to lover kan derfor, som mange har påpekt, fungere diskriminerende – selv om intensjonen er en annen og rettighetene skulle være de samme. Diskriminering er ikke bare et spørsmål om handlinger som blir utført, og rettigheter som blir innfridd eller ikke. Diskriminering har også med holdninger å gjøre. En skal derfor lytte oppmerksomt når noen sier at de kjenner seg mindre verdsatt, anerkjent og respektert enn andre pga begrepsbruk og særreguleringer. Diskriminering har alltid en opplevelsesdimensjon. Dette ser jeg som bakgrunnen for insisteringen på at loven også har en symbolverdi, og anses å være holdningsskapende med mulighet for å redusere stigmatisering, marginalisering og nedvurdering av homofile samliv og eventuelle barn som vokser opp i dem.

Spørsmålet om adopsjon lar jeg være å kommentere siden dette har vært det minst kontroversielle. Når det gjelder assistert befruktning, er det flere som er skeptiske, også av tilhengerne av en felles ekteskapslov, og det henvises gjerne til skillet mellom en medisinsk indikasjon og en sosial indikasjon på behovet for assistert befruktning. Spørsmålet er om dette er et relevant skille når samfunnet først har åpnet for at helsevesenet kan tilby assistanse ved barnløshet, selv om dette vanskelig kan kalles behandling eller lindring av sykdom. At en generelt er skeptisk til at helsevesenet tilbyr assistert befruktning, kan jeg forstå. Jeg syns det er atskillig vanskeligere å forstå hvorfor det skal anses som en avgjørende forskjell om årsaken til at befruktning på «gammelmåten» er uaktuelt, skyldes seksuell orientering eller et biologisk problem.

Så til det siste spørsmålet: Kan og bør det tilbys en kirkelig vigsel også av likekjønnede ekteskap? Jeg tror et grunnleggende spørsmål å stille til de som vil avvise dette, er hva som er formålet med en kirkelig vigsel. Hva skal denne bidra med som kirkens flertall mener at homofile og lesbiske ikke bør få tilgang til? Visjoner og idealer for samlivet? Forbønn? Guds velsignelse og moralsk anerkjennelse og status? Hvis det er Guds velsignelse og en moralsk anerkjennelse kirken vil nekte likekjønnede ektepar gjennom et simpelt flertallsvedtak, tror jeg det må oppleves diskriminerende av de som avvises. Hvis kirka fortsetter å motsette seg en kirkelig vigsel av homofile og lesbiske også når loven først er vedtatt, tror jeg dette vil framstå som et grelt eksempel på diskriminering for alle som ikke forstår at det kan være et tilstrekke-

lig etisk argument å henvise til bibeltekster.

Kirka har fortsatt noen store utfordringer: Hvilke grunnleggende verdier er det kirka først og fremst vil fremme, og har den vært konsekvent nok i forhold til å virkeliggjøre dem? Hva er det i kirka legitimt å være uenige om og handle forskjellig utfra, og hva er det ikke legitimt å være uenige om og handle ulikt ut fra? Slik jeg ser det, er det for eksempel akseptabelt å være uenige om hva som best sikrer bedre kjønnsbalanse i arbeidslivet, hvilke hensyn som skal veie tyngst i en ansettelsessak, hva slags arbeidsfordeling mellom kjønnene som er mest hensiktsmessig etc. Derimot har jeg aldri akseptert at det oppfattes som legitimt å mene og handle etter at kvinner per definisjon er utelukket fra prestetjeneste, så lenge det ikke fins noen empiriske grunner til at kvinner ikke er like skikket til dette arbeidet som menn. Tilsvarende mener jeg det må være akseptabelt å være uenige om assistert befruktning, og hva som er et barns beste i en konkret situasjon, men jeg har vanskeligere for å se at det er akseptabelt å avvise at «barnets beste» er et viktigere hensyn enn voksnes rettigheter. Jeg har heller aldri forstått at noen kan la være å anerkjenne, applaudere og velsigne homofile og lesbiske samliv, så lenge de slutter seg til at homofile og lesbiske har samme verdi som heterofile, og at deres kjærlighetsbehov er like stort, og kjærlighetsevne like god.

OG HELT TIL SLUTT

Når kan kirka gjøre forskjell på folk, og når kan den ikke? Jeg er heldigvis ikke i noen posisjon til å avgi et autoritativt svar. Men det jeg skulle ønske meg, var en kirke som

er en pådriver overfor samfunnet når det gjelder forskjellsbehandling for å utjevne urimelige ulikheter mellom mennesker; fordeling av ressurser, støtte, anerkjennelse og innflytelse til de som er underprioritert og underrepresentert i samfunnet.

I tillegg skulle jeg ønske meg en kirke som var tydelig overfor storsamfunnet når det gjelder betydningen av å forskjellsbehandle mennesker når personlig utgangspunkt, verdier og ønsker for livet er forskjellig. En kirke som erkjenner og anerkjenner menneskelig mangfold; at et godt liv for noen ikke trenger å være et godt liv for andre. En kirke som uttrykker skepsis mot standardisert behandling og kulturelle idealer for et vellykket liv som gjøres gjeldende for alle.

Så ønsker jeg meg en kirke som er minst like tydelig på at det ikke kan forsvares å forskjellsbehandle, eller å frata noen muligheter en gir til andre, hvis mennesker har de samme verdier og ønsker for livet, og de samme mulighetene til å lykkes, for eksempel når det gjelder å bli en god ektefelle eller forelder. Jeg ønsker meg en kirke som ikke forskjellsbehandler på en måte som framstår som vilkårlig og uforståelig, og som dermed kan gi mennesker opplevelsen av å være nedvurdert, underkjent, mindre verdt enn andre som gis privilegier og anerkjennelse som ikke blir dem selv til del. Denne typen forskjellsbehandling vil kunne undergrave det budskapet kirken ellers ønsker å formidle. Noe av det alvorlige med å nekte likekjønnede par en kirkelig vigsel som en tilbyr heterofile, er at dette gjør det svært vanskelig for mennesker å forstå at det kirka grunnleggende er forpliktet på å bekrefte, ivareta og bringe videre, er en grensesprengende

kjærighet. Det bekymrer meg. Det burde bekymre kirkas (offentlige) representanter enda mer. ■

■ LIKEVERDIG SAMLIV

ERFARINGEN TIL LES- BISKE OG HOMOFILE

- både relevant og nødvendig

■ GARD REALF SANDAKER-NIELSEN

Prest og leder av Åpen Kirkegruppe
post@apenkirkegruppe.org

«Min Gud min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» Slik lød Jesu ord på korset, og slik lyder ordene til mange lesbiske og homofile som kjemper med både selvbildet og Gudsbildet sitt.

Det er en stor utfordring for teologien og kirken at lesbiske og homofiles livserfaringer ikke i stor nok grad blir lyttet til, og heller ikke blir tatt med i den teologiske refleksjonen. Vi er alle mennesker med erfaringer som spiller med når vi arbeider med og skal forstå tekster fra Bibelen. Det kommer vi aldri utenom. Vi har alle som troende kun begrenset innsikt i Guds gode vilje for denne verden. Det bør skape en ydmykhet også i behandling av spørsmålet om lesbisk og homofilt samliv. Når det er sagt, er det ofte en generell holdning i mer bibliske miljøer at Bibelens «klare ord», alltid skal tillegges avgjørende vekt, fremfor å lytte til livets erfaringer. Men inkarnasjonen, det at Gud ble

menneske, betyr faktisk at også livet er verd å lytte til.

Det saken dreier seg om, er om en lesbisk og homofil kjærighet også bærer i seg den samme mulighet for kjærighet som heterofil kjærighet. Det dreier seg om at lesbiske og homofile blir forelsket og kan ha mulighet til også å velge å leve sammen i forpliktende forhold. Det dreier seg om hvorvidt lesbiske og homofiles erfaringer er relevante.

Bibelen forteller oss historien om hvordan kjærligheten har forvandlet denne verden. Den viser oss hvordan Guds kjærighet setter mennesker fri. Fri fra synd og all selvforakt. Denne friheten gjelder alle mennesker.

I desember 2007 var Åpen Kirkegruppe i Moldova for å besøke søstergruppa vår i hovedstaden Chisinau. Et lesbisk par hadde kommet hele veien fra Kiev i Ukraina for å få samlivet sitt velsignet. De måtte dra i eksil for å få det løftet de hadde gitt hverandre og samlivet sitt velsignet av Gud. Jeg sa til dem at dette var deres ørkenvandring og at

Chisinau var oasen på den vandringen. Der kunne de slappe av, være frie og endelig feire det de fleste mennesker tar som en selvfølge: Muligheten til å elske. Det vidunderlige med denne historien er at de hadde mot til å søke det knapt noen i kirken deres anerkjenner som godt. Likevel våget de å satse på kjærligheten. De måtte til og med utenlands for å få kirkens velsignelse av samlivet sitt. Måten de der kunne senke skuldrene og vise sårbarhet, fortalte hvor fundamentalt det var for disse to kvinnene å motta Guds velsignelse.

Gjennom møtet med de to kvinnene fra Ukraina og andre lesbiske og homofile par jeg har velsignet, er det umulig for meg å forstå at dette er noe annet enn ekte kjærlighet. Min påstand er i alle fall at denne kjærligheten er akkurat den samme som heterofile par opplever. Og jeg spør meg: Hvordan kan denne kjærligheten være en trussel mot Gud, kirken eller andre mennesker?

Det vi ber om er at vår kjærlighet blir tatt på alvor. For det dreier seg om å:

- få lov til å erfare kjærligheten – å elske og bli elsket
- få muligheten till å forplikte seg
- få Guds velsignelse over forholdet og fremtiden sammen
- få bekreftelse på vår kjærlighet for hverandre
- få bruke et overgangsrite.
- bli anerkjent som likeverdige
- få en en oppreisning for en lang og ofte vanskelig prosess med seg selv, med familie og miljø - og ikke minst med Gud
- få feiret den store dagen

Det er et stort paradoks at Den norske kirke anerkjenner at personer i partnerskap eller likekjønnet ekteskap kan være prester i kirken, og samtidig sier at samlivet deres ikke kan feires på samme måte som heterofilt samliv. Hvordan kan dette forklares overfor det gjengse kirkemedlem? Etter min mening er det umulig. Hvordan kan kirken anerkjenne en biskop som er gift med en person av samme kjønn, uten også å si at samlivet er etter Guds vilje? Kirken må være konsekvent for å være troverdig. Dette er etter min mening helt grunnleggende for en kristen kirke.

Bibelen forteller oss historier om hvordan Gud ledet mennesker fra undertrykkelse til et liv i frihet. Frihet er det motsatte av fengsel og fangenskap. For de fleste lesbiske og homofile er det berømte skapet et fengsel. Skapet er frarøving av frihet. Det betyr at Gud vil lede lesbiske og homofile ut av (fanger)skapet, ut til et liv uten selvfornektelse og fordømmelse. Til et liv som helt og fullt menneske.

Det er en stor utfordring at kirken på den ene siden forkynner frihet og står tydelig på livets side og på den andre siden er livsfornektende. Ved å fordømme homofil og lesbisk kjærlighet, er kirken med på å stenge mennesker inne i fangenskapet; menneskers frihet blir berøvd ved at de ikke kan leve som hele. De får ikke mulighet til å elske og anerkjenne seg selv, og deres nærmeste fratas mulighet til å bli kjent med hvem de egentlig er. Følelselivet blir lagt i tøyler og de blir mestere i undertrykkelsens kunst. Derfor kan ekteskapet for lesbiske og homofile bli slutten på tilværelsen i skapet og åpningen til et godt, forpliktende samliv basert på

kjærlighet.

Det har vært en opphetet diskusjon i lys av den nye ekteskapsloven, hvor mennesker som har støttet denne har blitt beskyldt for å være i ledtog med Satan og ondskapens krefter. Samtidig får lesbiske og homofile høre at det hadde vært best om de ikke hadde eksistert. Et slikt menneskesyn er destruktivt og hører ikke hjemme i kirken vår.

Dette ble synliggjort i forbindelse med partnerskapsinngåelsen til Lasse og meg med etterfølgende velsignelsesseremoni i Kampen kirke 12. September 2008. Stemmer i kirken fremstilte seremonien som en provokasjon mot kirken. Vi ble redusert til objekter i et spill mot kirkens ordning og lære. Det er ganske ufattelig at disse representantene for Den norske kirke så til de grader bruker retoriske vendinger og floskler for å omgå det denne hendelsen faktisk var: To menneskers ønske om å gi hverandre sitt ja. Det jeg spør meg om er hvordan kirkens menn og kvinner kan rettferdiggjøre å omtale andre mennesker uten respekt på denne måten. At de viser til Bibelens budskap om at samlivet er mellom mann og kvinne og at menn ikke skal ligge med menn slik en gjør med kvinner, er altfor enkelt.

Jeg har hatt mange samtaler med kristne, også venner, som har hevdet at jeg burde levd et liv i seksuell avholdenhet fordi det å få en partner ville bety å ikke å leve et hellig liv. Når jeg har utfordret dem, har de aldri kommet med overbevisende argumenter for hvorfor jeg ikke kan få erfare noe de selv tar som en selvfølge. At de selv skulle avstå fra å ha en partner, for å gjøre livet lettere for meg, har blitt avfeid med et skeivt smil. Når jeg så har pekt på konsekvensen av det

de hevder, at jeg har mindre evne til å elske enn dem, har de snudd diskusjonen ryggen. Jeg tenker at det kanskje ikke er så rart. For ingen har så langt klart å synliggjøre at mine heterofile venner har større evne til å elske enn meg.

For å være troverdig, mener jeg kirken må fastsette en felles liturgi for likekjønnet og ulikekjønnet ekteskapsinngåelse. Bare slik kan den vise at også vår kjærlighet også er verd å feire. Bare slik kan stempelet lesbisk og homofil kjærlighet har som skitten og mindreverdige tas bort.

Stadig erfarer vi at respekten for og anerkjennelse av lesbisk og homofil kjærlighet har økt, noe som har bidratt til at svært mange har fått det mye bedre. Likevel er det altfor mange, både unge og gamle, lesbiske og homofile som sliter. Fremdeles gjør mennesker slutt på livet sitt på grunn av at de ikke orker å leve med sin lesbiske og homofile legning.

De siste årene har Åpen Kirkegruppe i økende grad fått spørsmål om hvilke prester og menigheter som tilbyr en seremoni i forbindelse med partnerskapsinngåelsen. Bakgrunnen er at de selv ikke har lyst til å gå fra menighet til menighet og tigge om å bli anerkjent. For det er begrenset hvor mange ganger en orker å bli avvist. I dag har vi kun oversikt over hvilke Oslo-menigheter som tilbyr dette. Nå som felles ekteskapslov er trådt i kraft, vil ønsket om dette sannsynligvis øke.

Nylig har Åpen Kirkegruppe derfor sendt ut brev til alle menigheter i Den norske kirke, med forespørsel om de ønsker å stå på en liste over menigheter som tilbyr velsignelse av likekjønnede samliv. Dette for å synlig-

gjøre hvor lesbiske og homofile ønskes velkommen. En oversikt over slike menigheter vil etter hvert legges ut på www.apenkirkegruppe.no.

Når kirken mener at ekteskapet er en god ordning for heterofile, er det ingen grunn til at det ikke skal være en god ordning for lesbiske og homofile. Om en kvinne og mann

finner kjærligheten, er det verdt å feire. Da er det også verdt å feire nå to kvinner eller to menn finner hverandre. La oss sammen gjøre kirken til et sted der unge får hjelp til å akseptere seg selv slik de er skapt, isteden for å trykke dem ned og fortelle dem at de ikke er i stand til å elske. ■

■ LIKEVERDIG SAMLIV

HOMOFILT SAMLIV OG KIRKENS ENHET

Et perspektiv på den aktuelle situasjonen i Den norske kirke

■ TOR BERGER JØRGENSEN

Biskop i Sør-Hålogaland bispedømme
sor-halogaland@kirken.no

HOMOFILT SAMLIV OG KIRKENS ENHET – I ET HISTORISK PERSPEKTIV

1. Kirkens historie er rimelig entydig/ enhetlig – i 1900 år

Homofilt samliv har ikke vært anerkjent. «Hjemlene» i Skriften har vært oppfattet som entydige, og språkbruken har vært i tråd med dette, spesielt rettet mot mannlig sex. Ett av de sterkeste, følelseladete ordene har vært brukt: «det er en vederstyggelighet». – Og naturen (forstått som kulturen) har bekreftet dette med tilsvarende språkbruk: avskyelig, vemmelig – unaturlig. Dette er også bekreftet av jussen, selv etter at straffeloven ble

«sekularisert». Og legevitenenskapen så på homofili som en sykdom. Den store omforente fellesforståelsen av homofili og homofile rådet. Dette er ingen hyggelig historie – sett i dagens menneskeverdsperspektiv.

2. I dag har kirken måttet ta inn over seg en «ny» virkelighet

De homofiles menneskeverd er tydeliggjort og deres «legning» og praksis er tatt ut av så vel straffelov som sykdomslistene. Holdningene er langt fra entydige i samfunnet, men den grunnleggende anerkjennelsen har funnet sted. Den institusjon som fortsatt utfordres er kirken – og her går det på enheten løs.

La oss konstatere at det er to nivåer i den-

ne diskusjonen:

1. I en del sammenhenger brukes fortsatt «vederstygghetsspråket». Det er mindre hørt i vårt land, men er fortsatt utbredt i den internasjonale, kirkelige diskusjonen.

2. I stedet er språket hos oss modifisert og homofile og deres «legning» anerkjent, bare ikke deres handlinger. Ordet synd kan nok høres, men heller ikke det så ofte.

(Det er i seg selv interessant i en diskusjon om bibeltroskap i streng forstand egentlig tillater en slik svekkelse av språket.)

Og selv med en slik modifikasjon får vi stadig bekreftet hvor viktig spørsmålet er for mange nettopp som teologisk tema. Ja, det er et tema som skaper splittelse i menighetene og truer kirkens enhet. Derfor har det også vært gjenstand for vurdering i vår kirkes Lærenemnd, uten at det egentlig løste spørsmålet om fellesskapet og enheten.

HOMOFILISPØRSMÅLETS VIKTIGHET – SAMVITTIGHET MOT SAMVITTIGHET

For enhetens skyld – ønsker vi å ta temaet av kartet / ti stille. Det er jo ikke et så viktig spørsmål at det skal splitte kirken? – Og ofte kan en få lagt inn et kvantitativt perspektiv: Det dreier seg jo bare om noen få?

Flere av oss er kommet et annet sted: Spørsmålet om homofilt samliv er viktig. Først og fremst for dem av oss som ønsker å leve et åpent, ansvarlig samliv i kjærlighet og trofasthet under Guds velsignelse, slik «vanlige» heterofile gjør det. I den enkelte homofiles perspektiv dreier dette seg ikke om kvantiteter, men om deres livsutfoldelse og deres menneskeverd.

Nettopp derfor er dette spørsmålet blitt viktige for andre av oss – som et spørsmål

som angår vår etiske grunnstruktur så å si. Inspirert av skaperverkets underfulle mangfold, Jesu utfordrende evne til å ta utgangspunkt i det annerledes livet, og hans radikale lovanvendelse med kjærligheten som grunnprinsipp, gjøres anerkjennelsen av homofilt samliv til et viktig teologisk spørsmål. Det dreier seg om etiske holdninger dypt forankret i evangeliet selv. Og i lys av den skremmende historien vi har bak oss som kirke og kultur, blir det avgjørende å åpne kirken for de homofiles mulighet til velsignet samliv og tjeneste i kirken. Det dreier seg om kirkens troverdighet, om dens menneskeverdsrecord. Taushetens tid er forbi.

Og derfor trues enheten, når samvittighet står mot samvittighet. For noen er samvittighetsforpliktet på sin bibeltolkning til å være i mot homofilt samliv, og noen er tilsvarende forpliktet til å være for. Jeg tror det er viktig å konstatere at så dypt går denne uenigheten. Men kan da kirken og menighetene holdes sammen? Og kan til og med denne motsetningen bære i seg en positiv teologisk/kirkelig – åndelig impuls?

SAMVITTIGHET MOT SAMVITTIGHET – OG KIRKENS ENHET

Vi har dårlig historie på dette i Den norske kirke. Vår nyere kirkehistorie har vært preget av et konfrontatorisk grunnmønster, med kampen mot den liberale teologi som den viktigste arena. Organisasjonsfolket samlet seg om Hallesby og MF med prinsippene fra det store «kirkemøtet» i Calmeyergatens misjonshus (1920) hvor strategien i denne kampen ble meislet ut. Her var nettopp avvisning av frivillig samarbeid ikke bare med de liberale, men også med de «positive» teo-

logene som ikke tok avstand fra de liberale, et grunnprinsipp. Dette er ren isolasjonsstrategi. Det er organisasjonssosiologisk maktanvendelse som ønsker å tvinge til lydighet.

Men er det den eneste strategimodellen – eller for den sakens skyld, er det den eneste som er teologisk mulig? Har vi andre strukturer og modeller? I NT selv er det klart at kamp og konfrontasjon ikke er ukjent. Jfr Paulus sin polemiske retorikk, men også andre advarsler mot å ødelegge kirken ved det vi ofte kaller vranglære. Det er også sider ved vår reformatoriske tradisjon som understreker en slik kontroverslinje.

Men det er også andre, tydelige modeller og strukturer – både i NT og kirkens historie. For meg har det som skjedde på møtet i Jerusalem etter hvert framstått som en begivenhet av stor betydning i utviklingen av en fellesskapsmodell. For her sto lære mot lære, overbevisning mot overbevisning, samvittighet mot samvittighet, følelse mot følelse – dype religiøse følelser knyttet til renhet/urenhet. Vi har vanskelig for å forestille oss hvor sterkt dette må ha vært – hele arsenalet fra pakten – Gudsfolkets identitet nettopp som Gudsfolk. At de overholdt loven – og bevarte renheten. Jesus hadde jo gjort det! - Så kom utfordringene fra åpenbaringene til Peter og ryktene om forkynnelsen til Paulus – noen kraftigere teologisk og kirkepraktisk uenighet har en vel knapt hatt i kirkens historie. Så ble det da også konflikt og «et heftig ordskifte»! (Acta 15,2)

Men Peters tale overbeviste dem om at Gud ikke lenger gjorde forskjell – og at alle blir frelst ved Herren Jesu nåde. «Beviset» var Åndens nærvær – Åndens frukter. Og

da formulerte Jakob «overenskomsten» med gjensidig anerkjennelse. (Og noen helt nødvendige betingelser – som vi i dag ikke bryr oss med – kjøtt fra avgudsdyrkelse, kjøtt fra kvalte dyr, – blod og hor!)

Kirken fortsatte med forskjellige samvittigheter – med forskjellig praksis, i et ganske splittet fellesskap, men holdt sammen i den grunnleggende bekjennelsen av alles avhengighet av Kristi nåde!

Hvorfor starter vi ikke der – i et anakronistisk perspektiv: Tenk om Hallesby hadde talt som Peter – og Jakob – i Calmeyergatens misjonshus – og fokusert på nåden – og åndens frukter (sml Gal 5: kjærlighet, glede, fred, overbærenhet, vennlighet, godhet, trofasthet, ydmykhet og selvbeherskelse = 9). Og her er utfordringen for oss i dag – å gjenfinne/gjenvinne en slik plattform.

ET NÅDENS FELLESKAP – EN NÅDENS STRATEGI

«Nådens fellesskap» er en vakker tittel på avtalen mellom Metodistkirken i Norge og Den norske kirke. Det burde være en hederstittel også på fellesskapet i Den norske kirke. I dette perspektivet er det viktig å konstatere:

Vi har faktisk nådd fram til en anerkjennelse av «begge syn». Det er det første og avgjørende skrittet for å virkeliggjøre et ekte og integrert fellesskap i nåden. Slik sett var forårets kirkemøte vedtak ytterst viktig – og faktisk også Lærenemndas arbeid.

Dette resultatet burde ikke skape forlegenhet – men heller skape frimodighet. Vi er på trygg bibelsk grunn når vi lar to «samvittigheter» finne rom i vår felles kirke.

Derfor må vi også tåle visse strukturelle

og administrative tilpasninger til dette – slik det samme KM også vedtok. At det faktisk er mulig å leve med to ansettelsespraksiser avhengig av situasjonen i bispedømmene og menighetene. Det kan være vanskelig og spenningsfylt, men gjensidig respekt og anerkjennelse for forskjellige veivalg, utfordrer positivt fellesskapets nådekarakter.

Det forutsetter imidlertid at det faktisk er et fokus på og en anerkjennelse av dette grunnleggende fellesskapet – under uenigheten og veivalgene. Det er utfordringen vi har så vanskelig for å ta opp – og som altså våre apostelfedre greide. De lyttet til hverandres vitnesbyrd og gjenkjente Åndens nyskapende virkelighet – dens frukter.

Der dette blir fokus – og altså ikke bare den ene saken – homofilt samliv, der er det håp. Det er vår tragedie at vi har så vanskelig for å samtale om det som binder sammen.

Det er også problemet med våre venner i Carissimi – for de har vanskelig for å holde fast på fellesskapet i troen, i Ånden. Og markeringsstedet blir det som skulle være fellesskapets samlende sentrum: gudstjenesten og nattverdfeiringen. Det er vår utfordring å komme i land med. For å vende samtaleklimaet dit, trenger vi nok tid – for vi bærer så mye konfrontasjons- og konflikt-bagasje med oss.

Og så må vi arbeide videre med den mest

nærliggende utfordringen nå:

En anerkjennelse av det nye synet, må føre til en fast og trygg liturgi for forbønn for inngått partnerskap/ekteskap. Det haster – og det vil være et viktig steg på veien til gjensidighet og respekt innenfor nådens fellesskap.

Og vi må komme videre med ekteskapsforståelsen. En ting er at vi nå faktisk må forhold oss til en enstemt lovgivning – og en tilsvarende språkbruk. En annen ting er at vi må arbeide videre med den teologiske utforming av en slik inkluderende ekteskapsforståelse. Denne diskusjonen tror jeg kan komme til å ta lengre tid – og enighet blir knapt mulig. Det er investert mye teologisk tankekraft i denne siste, tunge skansen etter at partnerskap nå er mer eller mindre anerkjent. Men igjen tenker jeg at det utfordrer viljen til respekt for de som ønsker slik anerkjennelse og dermed positive vedtak om at ordinerte presters vigselsrett også må gjelde likekjønnede par. Jeg håper ikke det vil ta for lang tid.

Så må vi tillate oss å ta med oss en oppfordring fra Paulus i brevet til Gal: «La oss ikke bli trette mens vi gjør det gode. Når tiden er inne, skal vi høste, bare vi ikke gir opp. Så la oss gjøre godt mot alle så lenge det er tid, og mest mot dem som er vår familie i troen.» (Gal 6,9-10) ■

KJØNN, REPRODUK- SJON OG SAMLIV

Et sexologisk bidrag til kirkens
forståelse av seksualitet og homofili

KNUT HERMSTAD

Dr.art., spes. i klinisk sexologi (NACS) og sykehusprest
knuher@online.no

INNLEDNING

Kirkens forhold til seksualiteten har alltid vært preget av tvetydighet og ambivalens. På den ene siden lovprisning av kjærlighetens og seksualitetens gleder, slik vi finner det i Salomos Høysang og flere andre steder i Bibelen. På den andre siden advarslar mot å følge kjødets lyst, slik vi finner det hos Paulus når han anbefaler sine lesere å leve avholdende, og lar ekteskapet fremstå som en nødløsning for dem som «ikke kan holde seg». Både jødedom, kristendom og islam bygger sin seksualforståelse på en oppfatning vi kunne kalle «den reproduktive diskurs». Dette er en tenkemåte som betoner at reproduksjonen – forplantningen – er seksualitetens viktigste formålsbestemmelse. «Vær fruktbare og bli mange, fyll jorden og legg den under dere» lyder det i Bibelens skapelsesberetning. Det er en beretning jøder, kristne og muslimer har felles. Sammen med fruktbarheten følger også skammen, den finner vi spor av allerede i syndefallsberetningen, hvor nakenhet, seksualitet og

skam kobles sammen. Ikke seksuell frihet, men kontroll med seksualiteten er menneskets livsvilkår i den falne verden. Selv om seksualiteten kan være en uuttømmelig kilde til lyst og glede, er den samtidig en farlig kraft som må kontrolleres og tøyles – særlig gjelder det den kvinnelige seksualiteten.

Historiefortellingen i GT gir et mangslungent bilde av seksualiteten. Om patriarkene hører vi at de kunne ta inn hos prostituerte når de var på reise eller kom til nye steder – det gjøres verken til gjenstand for fortieelse eller kritikk. Lot ville tilby sine prominente gjester å ha sex med hans døtre. Den fromme Josef i Egypt skal angivelig ha blitt fristet av Potifars hustru, men kanskje er dette i stedet en historie om en mann som begår et seksuelt overgrep, og deretter påstår at han ble forført av sitt offer? Kong David lot en uskyldig mann dø for at han skulle kunne føye enda et trofé til sin lange liste av seksuelle erobringer. Det er patriarkatets virkelighetsforståelse vi møter her: Relativt stor seksuell frihet til mannen, men et ufravikelig krav om at han ikke krenker annen manns eiendom – dét gjør han dersom han har sex med en fri kvinne uten å gifte seg

med henne. Kvinner derimot var henvist til å holde seg til én mann.

I den babylonske kulturen ble seksualiteten dyrket som kilde til fruktbarhet og lyst; seksualiteten hadde en sentral plassering i den religiøse praksis. Det samme gjaldt i den antikke greske kultur og etter hvert den romerske – her hadde både menn og kvinner et frodig seksualliv, og erotikken var viktig.

Den førkristne, norrøne tiden var preget av relativt stor seksuell frihet for kvinnene. Kvinnene hadde en anerkjent og etablert sosial posisjon, en kvinne kunne derfor kreve skilsmisse dersom mannen var impotent eller av andre grunner ikke ville tilfredsstille henne. Seksualiteten var like mye et spørsmål om lyst som forplantning, og selv om kvinner sjelden krevde skilsmisse, sier det noe om både kvinnesyn og seksualoppfatning at muligheten fantes. Omskjæring var helt utenkelig i det norrøne samfunnet, slik det også var over resten av Europa. Sexologer har antydnet at kristendommen ikke ville ha vunnet innpass i den romerske kulturen eller blant de europeiske stammesamfunnene dersom ikke Paulus hadde bøyd unna i det som antas å ha vært et opprinnelig krav om gjennomføring av jødiske skikker: I de ikke-kristne kulturer var mannens kjønnsorgan gjenstand for kult og tilbedelse, ingen ville ha akseptert at dette edle symbol skulle skjæres i stykker i religionens tjeneste.

SEX, KJØNN OG VIRKELIGHETSFORSTÅELSE

I dag møter seksualiteten oss som tema, problemstilling og ytring i mediene, i reklamen, i de private relasjoner og over alt hvor mennesker ferdes. I så stor grad blir vi ek-

sponert for seksuelle uttrykk, at mange ser på vår tid som en seksualfiksert tid. Men fremdeles har den reproduktive diskurs en dominerende posisjon i synet på seksualiteten innenfor brede miljøer, og det til tross for den vekt som legges på glede, nytelse og seksuell frihet.

Homoseksualitet

Homofilidebatten er et eksempel på denne diskursen. Frem til 1972 var det straffbart å utføre homoseksuelle handlinger i Norge, bestemmelsen hadde riktignok vært soven- de – den var likevel ikke mer utdatert enn at Bispemøtet så sent som i 1954 uttalte at «homoseksuelle handlinger bør få gjelde som de perverse og forkastelige handlinger de er». Tankegangen var at sex mellom mennesker av samme kjønn «strider mot naturen». Slik tenkte også Sigmund Freud, han så på heteroseksualiteten som det eneste naturlige, og alt annet som perversjoner – derfor var han også motstander av prevensjon. Freud mente at kvinner ikke hadde noen seksualitet uavhengig av menn, og at bare det heteroseksuelle, vaginale samleiet kunne tolereres. Interessant nok var KrF motstandere av at loven skulle oppheves da spørsmålet om straffebestemmelsene vedrørende homoseksuelle handlinger ble behandlet av Stortinget i 1971. Partiet foreslo at den seksuelle lavalder for homoseksuelle handlinger burde heves fra 16 år til minimum 18 år. Videre foreslo de at homoseksuelle handlinger mellom kvinner også burde kriminaliseres, dette var et forslag som knapt 100 år tidligere hadde blitt avvist av Stortinget i forbindelse med et arbeid om utvidelse av påtålereglene for homoseksuelle handlinger mellom menn. I

1889 hadde statsminister Emil Stang – i tråd med Freuds oppfatning – avvist å straffe kvinnelig homoseksualitet, fordi kvinner ikke kan ha sex med hverandre: Det fantes simpelthen ikke noen homoseksualitet å straffe! 100 år senere hadde altså KrF fått med seg at kvinner likevel har en seksualitet, da var den logiske konsekvensen å gå inn for kjønnsmessig likestilling og straffe kvinner som har sex med kvinner.

Hvilken utbredelse har så homofili – eller homoseksualitet? I den siste seksualvaneundersøkelsen fra Statens Folkehelseinstitutt (2002) oppga 10,7 % av mennene og 11,7 % av kvinnene at de hadde hatt sex med personer av deres eget kjønn. Disse tallene er omtrent 3 ganger så høye som fra en tilsvarende undersøkelse i 1987 – da 3,6 % av mennene og 3,3 % av kvinnene oppga at de hadde hatt sex med personer av sitt eget kjønn. Hele 61 % av dem som i 2007 hadde hatt homoseksuelle erfaringer oppfattet seg imidlertid som heteroseksuelle. Hva kan det komme av?

Jo, det sier for det første noe om hvor plastisk seksualiteten er. Verken seksuell identitet eller seksuell atferd behøver å følge et entydig, fastlagt mønster gjennom hele livsløpet. Dernest vet vi at seksuelle handlinger ofte avspeiler de handlingsalternativer som foreligger. I militærleire, klostre og andre steder hvor bare ett kjønn er tilgjengelig, er det slett ikke uvanlig å ha sex med personer av eget kjønn, uten at man dermed oppfatter seg som homoseksuell eller lesbisk. Til sist har det i løpet av få år skjedd store endringer i synet på homofili – fra forbudet mot homoseksuelle handlinger i 1972 til forbudet mot å diskriminere homofile i 1981. I dag er det relativt stor aksept for å eksperimentere med

ulike seksuelle uttrykk, det kommer særlig til uttrykk i ungdomskulturene, hvor mange forteller at de har prøvd homosex, gruppesex og andre ukonvensjonelle seksuelle handlinger. Erfaringer med likekjønnet sex er ikke det samme som at den dominerende seksuelle identitet er knyttet til eget kjønn.

«Naturlig sex»

Hvilken natur var det så de ikke-reproduktive, seksuelle handlingene ble ansett å stride mot? Jo, en natur der forplantningen skjer som følge av at mennesker av forskjellig kjønn har sex. Sex uten forplantning er «unormalt». Ut fra slike tanker begrunner den katolske kirke fremdeles sin motstand mot prevensjon, på lignende måte tenkte Ole Hallesby, og slik har mange konservative, lutherske kirkeledere opp til vår tid tenkt. Lenge var prevensjon, onani og homoseksualitet sett på som uetisk. Men kirkelederne var slett ikke ensomme svaler blant et ellers opplyst borgerskap, førende personligheter innenfor medisin, forskning og vitenskap delte langt på vei kirkens syn på den reproduktive diskurs.

Selv om spørsmålet har vært diskutert i mer enn 100 år, viser det seg fortsatt vanskelig å fastslå *hva som er naturlig* på seksualitetens område. For hva skal kriteriene for naturlighet være? Fenomener som forekommer hyppig i naturen? Da vil vi finne at dyrene – som det er så mange av i naturen – har sex av langt flere grunner enn å få avkom, og at homosex er utbredt i dyreverdenen. Eller er det i stedet slik at «det naturlige» er noe vi intuitivt griper og bøyer oss for? At vi altså av oss selv skjønner hva som er naturlig? I filosofisk og moralsk forstand er ikke natu-

ren en størrelse som bidrar med noen opplagt innsikt i spørsmålene om rett og galt. I naturen er det variasjonene mer enn strømlinjeformingen som er det vanlige. Naturen er normativ bare i den grad vi beslutter at den skal være det. Hva som er naturlig er ingen innsikt som møter oss i kraft av en egen tyngde eller ved å fremstå med en ufrakommelig lovmessighet.

Seksuell identitet

Nyere sexologisk viten dokumenterer at seksualiteten handler om en rekke tilstander, handlinger og følelser, ofte kombinert på en overraskende måte. Kjønn er langt mer enn de to kategoriene mann og kvinne, og de seksuelle handlingsvalg noe annet enn bare et spørsmål homoseksualitet versus heteroseksualitet.

Før vi går videre skal vi foreta en begrepsmessig oppklaring.

Seksuell identitet: Dette er en psykologisk og eksistensiell størrelse som angir hvordan vi forstår oss selv som seksuelle vesener, dvs. hvordan vi tenker om vår seksuelle orientering og tilhørighet: Forstår vi oss som mann, kvinne, homo, hetero, osv.? Den seksuelle identitet kan være annerledes enn det uttrykk kroppen har tildelt oss, eksempelvis er det noen som føler seg som kvinne selv om de har en manne-kropp. Seksuell identitet handler om selvforståelse og måter å tolke omgivelsene på – med hvilket blikk vi ser verden.

Seksuell orientering/seksuell preferanse: Her er fokuset rettet mot de handlinger vi foretrekker og de ytringer vi føler oss seksuelt tiltrukket av. Det er godt mulig å føle seg seksuelt stimulert av handlinger som i

utgangspunktet ikke stemmer overens med den mer grunnleggende seksuelle identiteten, for eksempel er det tilfellet når heterofile personer har sex med noen av sitt eget kjønn. Seksuell orientering og seksuelle preferanser handler om det vi tenner på, det vi liker.

Det har vært vanlig å se på den seksuelle identitet som en relativt stabil, upåvirkelig størrelse, noe som varer livet ut. For de fleste vil dette også være riktig, men en betydelig gruppe mennesker er på identitetsmessig vandring.

Det kan være at de vandrer på skalaen mellom heteroseksualitet og homoseksualitet.

Det kan være at de vandrer på skalaen kjønnsmessig tilhørighet, og at de har vanskelig for å finne seg til rette i de kjønnsmessige kategorier som tilbys. Noen føler seg som mann i en kvinnekropp. Eller som kvinne i en mannskropp. Noen kan bli seksuelt opphisset av kle seg i det motsatte kjønns klær. Noen føler seksuell tiltrekning til det fysiske kjønn de tilhører, mens de følelsesmessig opplever å tilhøre det motsatte kjønn: Er de da homofile eller heterofile? Noen ønsker å skifte kjønn gjennom kirurgiske inngrep. Eller de ønsker å modifisere sitt kroppslige uttrykk for eksempel ved å operere bort bryster men beholde vagina, og slik fremstå som menn uten å være verken «hel» mann eller «hel» kvinne. Noen vil helst bevege frem og tilbake mellom ulike kjønnsuttrykk, uten å velge én bestemt kategori.

På seksualitetens område finnes det en betydelig grad av både variasjon og valgfrihet – så lenge vi snakker om dette på et overordnet og generelt plan. Men når vi kommer

til det individuelle nivå blir bildet annerledes. Enkeltmennesker har sjelden noen følelse av å kunne velge. De fleste føler at de er «født sånn», for å sitere boktittelen til Ole Fredrik Einarsen, en av de første åpne homofile i kirken. Seksualiteten har «kommet til dem», uten deres egen medvirkning. Men presset fra den heterofile normalitet er samtidig så stort at et flertall av dem som ikke hører til her, deler en dypfølt erfaring av å være annerledes. Noen av dem kaller seg for «skeive».

Identitet er ikke noe vi fødes inn i eller som ligger der og venter, stabilt og fiksert. Identiteten må forhandles frem, i samspill med de sosiale grupper vi inngår i. Vi er selv med på å skape vår identitet, og innenfor sosiologien er det nå mest vanlig å snakke om identitet i flertall: identiteter. De seksuelle identiteter har mange kilder, for eksempel vårt begjær, de erfaringer vi gjør, og de institusjonelle muligheter som byr seg. Her spiller omgivelsenes oppfatning inn, det samme gjør nedfelte moralske og etiske normer, vår egen overbevisning og samspillet mellom mennesker som lever sammen i nære relasjoner.

SEX OG KJØNNNSROLLER

Freuds forståelse av seksualiteten gikk ut på at det finnes vesentlige og grunnleggende skiller i menns og kvinners opplevelse av seksualiteten: Menn er aktive og pågående, kvinner er passive og mottagende. Lesbisk sex var for Freud et ikke-tema, siden kvinner ikke har noen seksualitet utavhengig av mannen. «Naturens orden» var både åpenbar og letttilgjengelig, og den var av normativ karakter.

Til tross for den autoritet Freud har hatt, er det bare de færreste som tenker som ham i dag. En av de faktorene som har bidratt mest til endringene, er selvsagt gjennombruddet av likestillingsidéene i samfunnet. Mens det tidligere var status for en mann å gjøre mange seksuelle erobringer, er det i dag et krav at han skal være i stand til å gi kvinnen nytelse og glede. I langt større grad enn før er det også kvinnene som legger premissene for de seksuelle handlingene. Påstanden om at kvinnens seksualitet bare finnes som et slags speilbilde av den mannlige, har vist seg å være en svært lite vitenskapelig antagelse.

Forskjellene mellom menn og kvinner er i vårt samfunn blitt mindre, samtidig er kravene til mannen blitt komplekse inntil det motsetningsfylte. Det kreves av mannen at han skal være tøff men følsom – barsk men nær – pågående men sensitiv. Hvordan i all verden skal han kunne lære seg noe sånt, og det på en knapp generasjon? Unge gutter mangler forbilder og trening i å forvalte den nye rollen; generasjonen foran dem har jo bare i liten grad lært det selv. Kvinner har på sin side blitt sosialisert inn i en kultur der de har tilegnet seg disse emosjonelle og sosiale ferdighetene helt fra barnsben av. De har lang erfaring i å forholde seg til mannskulturen – den har de jo måttet tilpasse seg; dels også underlegge seg. Samtidig har de gjennom sin egen sosialisering lært om følelser, emosjoner og hvordan de skal tolke signaler mennesker sender ut. Derfor har de større relasjonskompetanse og bredere erfaring enn flertallet av menn. Ikke rart da, at mange menn kan oppleve avmaktfølelse eller litenhet i møte med dem. I klinisk praksis ser vi stadig oftere at tenåringsgutter fortel-

ler om problemer knyttet til seksuell tenning og lyst, mange har også alvorlige ereksjonsproblemer. Helt ned i ungdomsskolealderen har Viagra blitt et etterspurt preparat. Det er utfordrende å skulle forholde seg til de sterke og selvbevisste kvinnene ...

FRA FRIHET TIL FARLIGHET: NYE HOLDNINGER TIL SEX

Få faktorer har hatt så stor innflytelse på folks seksualvaner som p-pillen da den kom midt på 1960-tallet. Med rette kan vi omtale tiden etterpå som «den seksuelle revolusjon». Plutselig var frykten for uønsket graviditet borte; sex behøvde ikke lenger finne sted innenfor ekteskapets ramme. I tillegg ble selvbestemt abort innført i mange land. En annen viktig faktor var anti-krigsbevegelsen, som også vokste frem på slutten av 60-tallet. Seksuell likestilling mellom kjønnene og motstand mot vold og krig, ble sett på som to sider av samme sak. En ny seksualmoral tok over for den gamle «forbudsmoralen», den britiske sosiologen Anthony Giddens har kalt denne nye moralen for konsensusmoralen.

Konsensusmoralen er interessant av mange grunner, både fordi den er et alternativ til en tradisjonell kirkelig moral, og fordi den avspeiler en ny samfunnsforståelse. Kriteriet for rett og galt er her individuelle avtaler, ikke samfunnets lover eller kirkens moral. Partene i et seksuelt forhold må på forhånd ha blitt enige om det som skal skje, og kravene er de samme til menn som til kvinner. Men de behøver ikke å være trofaste mot hverandre; derimot må de være oppriktige og enige.

Det er et individualisert og til dels idea-

lisert frihetsbegrep som ligger til grunn for konsensusmoralen. I det praktiske liv kan det settes spørsmålsteget ved enkeltmenneskers reelle muligheter til å velge på et slikt idealisert grunnlag. Sosiale normer, religiøse forutsetninger og nedarvede forestillinger har avgjørende betydning for den seksuelle atferd, det er dette som i sexologien går under betegnelsen seksuelt script. Den individuelle frihet har antagelig sterke begrensninger.

Mens kirken lenge var alene om å kritisere den seksuelle friheten, har den i dag fått følge av andre som på nye premisser er blitt opptatt av seksualitetens farlighet. Nå er det ikke lenger de seksuelle synder og risikoen for evig fortapelse det dreier seg om, fokuset er i stedet rettet mot de seksuelle overgrep. Religiøse forbud er blitt byttet ut med en voksende frykt for særlig den mannlige seksualiteten. I kritikken av den mannlige seksualiteten møtes grupperinger med svært forskjellig utgangspunkt til en felles konklusjon:

Grupperinger innenfor miljøet av radikale feminister ser på mannen som en potensiell trussel mot alle kvinner: I kraft av samfunnets normer og sin overlegne, fysiske styrke kan enhver mann tenkes å voldta enhver kvinne; derfor må kvinner beskytte seg. Det gjør de ved å treffe individuelle tiltak, og ved å arbeide for grunnleggende politiske endringer i samfunnets maktstrukturer. Dette gjelder på langt nær hele den feministiske bevegelsen. Men den svenske kritesenterbevegelsen ROKS, som er en sammenslutning av alle de største krisentrene i Sverige, ser ut til å tenke slik. Tilbud om behandling og terapi til menn som har begått

seksuelle overgrep nytter ikke, i stedet må de straffes strengt.

Konservative kristne har slett ikke noe imot mannlig dominans, hverken i samfunnet eller i menighetene. Men også de frykter mannens seksualitet. Særlig er de opptatt av at menn stadig blir stimulert av pornografi, nakenhet og alle de øvrige uttrykk seksualiteten er iført, i vårt samfunn. Mennene må derfor hjelpes – det skjer ved å bekjempe pornografi og nakenhet i mediene, og ved å gjenreise dyder som avhold, selvkontroll og kyskhet. Kampanjen «Verd å vente på» er på bestemte premisser et eksempel på denne tenkningen, fra USA finner vi lignende oppfatninger i bevegelser som «Moral majority», «Promisekeepers» osv.

Til grunn for begge disse posisjonene – den radikale feminismen og de konservative kristne – ligger oppfatninger om at seksuelle overgrep skyldes en kombinasjon av uregjerlig seksualdrift og mannlige maktprivilegier. Kliniske erfaringer fra terapi med menn som begår overgrep viser imidlertid at overgripere flest utmerket godt kan «styre seg». Derimot sliter de med indre, psykologiske konflikter som kommer til uttrykk gjennom manglende ferdigheter med å kommunisere med kvinner på en likeverdig og respektfylt måte. I møte med kvinner føler de seg underlegne, ikke overmektige. Den store interessen for overgrepssaker i mediene bidrar til å skape forestillinger om at vi står overfor et økende problem, antagelig er det slik at omfanget har vært relativt stabilt i årene etter krigen.

Etter min oppfatning er det uheldig dersom det nå legges grunnlag for forestillinger om at seksualiteten først og fremst må for-

stås som farlig eller uregjerlig, og det av to grunner:

1. Seksualiteten er en av de sterkeste og mest positive krefter i forholdet mellom mennesker. Den er en kraft som skal forvaltes – gjerne også dyrkes – men i mye mindre grad kontrolleres. Kontrollbehov skaper frykt, utfordring til forvaltning skaper ansvarsfølelse.
2. Sammenkoblingen av vold, overgrep og seksualitet fører til at en helhetlig og livsbejaende forståelse av seksualiteten lett kan bli borte. Det kristne menneskesynet legger avgjørende vekt på at mennesket er en enhet av ånd, sjel og kropp, og at Guds bilde kommer til uttrykk både i det mannlige og det kvinnelige. Til gudbilledligheten hører også seksualiteten, seksualiteten må derfor verken bli gjenstand for frykt eller demonisering. Men siden Gud ikke er mann eller kvinne, er seksualiteten heller ikke heteroseksualitet eller homoseksualitet. Gud rommer alt det menneskelige; den seksualitet som er preget av gudbilledligheten er en mangfoldig seksualitet.

UTDRAG AV

SEKSUALVANEUNDERSØKELSENE

Kirkelig samlivsetikk har tradisjonelt vært opptatt av det heterofile, monogame ekteskap som ramme rundt seksuelle handlinger. Sexologer og sosiologer har reist spørsmål om ikke det kristne ekteskapsritualet i virkeligheten ser kvinnen som et «aseksuelt» vesen, der kvinnen bruker sin seksualitet instrumentelt for å komme inn i det monogame parforholdet og bli mor. Den problem-

stillingen skal vi la ligge. Derimot ser det ut til at diskusjonen omkring kjønnsnøytral ekteskapslov er en diskusjon om hvem som hører til blant «de normale», dvs. blant dem som er verdig til å få sin seksualitet velsignet av samfunnet. Dersom temaet er normalitet og verdighet blir ekteskapsloven et symbol på anerkjennelse og likestilling.

Kampen mot ekteskapsloven må antagelig sees i et slikt perspektiv. At partnerskapsloven skulle være lettere å godta enn loven om kjønnsnøytrale ekteskap er vanskelig å forstå – begge deler handler jo om regulering og legalisering av et samlivsforhold der seksualiteten utgjør en bærebjelke. Som sexolog med teologisk kompetanse kan jeg ikke finne et eneste forhold av vesentlig prinsipiell karakter som taler for at det er noen avgjørende forskjell på disse to ordningene. Spørsmålet om barn og adopsjon er i denne sammenheng ikke noe argument – begge ordningene forutsetter nemlig egne lovreguleringer.

Men hva betyr seksualiteten for mennesker i dag, og hvordan lever de?

Fremdeles viser det seg at ønske om barn er viktig. Men barn kommer senere enn før; karriere, økonomi og bolig skal være på plass først. Lyst, glede og lek er også viktig, likevel ikke for enhver pris, og slett ikke uten at det følger ansvar og forpliktelse med. De fleste ønsker seg nærhet og intimitet, for å få til det må man være villig til å binde seg. Det er atskillig toleranse for såkalte «one-night-stands» så lenge man ikke er sammen med noen, men det blir ikke betraktet som spesielt god sex. For svært mange er sex uttrykk for overskudd og livsglede – sex fungerer som en indikator på hvordan forholdet

er: Mye og god sex avspeiler et godt forhold, sjelden sex og hyppige seksuelle konflikter forteller om et forhold som skranter. De fleste søker selv-bekreftelse gjennom det seksuelle forholdet: Holder jeg mål, er jeg verd å være sammen med? Å bli begjært er viktig for nesten alle sammen, ingen ting er så seksuelt opphissende som å være den utvalgte. Mestring er også en faktor, her handler det særlig om å vise at man mestrer det kompliserte og sammensatte spillet som råder på det markedet vi kunne kalle «kjønnsmarkedet». Konkurransen og erobring har alltid vært en del av den maskuline forståelse av sex; her er det i ferd med å skje endringer. Nå blir fellesskap stadig viktigere også for menn: man har sex for å kunne erfare fellesskap, og sex skaper i seg selv nye bånd, som igjen etablerer fellesskap på selvstendige premisser.

Debutalderen har gått ned jevnt og trutt i årene etter krigen, i dag er den 17,5 år for gutter og 17 år for jenter. Spør vi så om hvor mange partnere folk har hatt i løpet av sin livstid, er svaret: Menn har hatt 7 forskjellige partnere i snitt, kvinner har hatt 6. Kategorien som aldri har hatt sex: 4 % av mennene og 3 % av kvinnene. Og så er det et lite antall både menn og kvinner som har hatt et svært stort antall seksualpartnere.

Tallene viser at samleiefrekvensen antagelig er på vei ned. Aldersgruppen under 40 år har sex 1-3 ganger pr. uke; økende alder gir sjeldnere samleie, økt samlivslengde gir også redusert samleiefrekvens. Men selv om økt alder fører til redusert seksuell aktivitet, øker kvaliteten med årene: 50- og 60-åringene rapporterer at de har bedre sex enn før, særlig gjelder det dem som har levd lenge med den samme partneren.

29 % av mennene svarer at de har vært utro en eller annen gang i livet, 23 % av kvinnene. Om vi spør om utroskap i det forholdet de er i nå, svarer 16 % av mennene og 11 % av kvinnene at de har vært utro.

I disse dager er det i ferd med å bli vedtatt en lov som kriminaliserer sex-kjøp. Tallene viser at 13 % av mennene har kjøpt sex, for kvinner har vi ikke noen pålitelig informasjon – vi vet at det har et visst omfang, men antagelig er det lite.

Nesten alle i yngre aldersklasser oppsøkt porno – samtidig er det slik at 20 % flere menn enn kvinner har porno som en større eller mindre ingrediens i sitt sexliv. Undersøkelsene viser at porno i svært liten grad kommer som erstatning for vanlig sex. Det har ikke vært mulig å påvise at det finnes dokumenterte sammenhenger mellom pornobruk og seksuelle overgrep.

Homoseksuelle handlinger er ett av de områdene endringene har vært størst de siste 15 årene; siden 1987 har det skjedd en 3-dobling. En forklaring kan være at mørketallene er blitt lavere som følge av større aksept for slike handlinger, dvs. at det nå er færre som benekter deltagelse i homoseksuell aktivitet. Mest trolig er det snakk om reelle endringer, og da skal vi særlig ta i betraktning forskjellen mellom atferd og legning. Særlig i ungdomsmiljøene eksperimenteres det med ulike former for seksuell praksis. Dels handler det om å utforske eller utvide grensene for egen seksualitet, dels om å prøve noe nytt, dels om moter og trender som endrer seg. Mye tyder også på at homser og lesber har kommet ut av skapet i atskillig større grad enn før. Større åpenhet betyr at flere våger å vise i handling det de føler for.

KONKLUSJON OG AVSLUTNING

Hva kan vi så slutte av alt dette? Det kommer an på hva vi bekymrer oss over, eller hva vi ønsker svar på. Med utgangspunkt i en tradisjonell kristen seksualmoral kunne man se tegn på forfall og utglidning: Det heterofile, livslange forholdet er ikke lenger en realitet for mer enn drøyt halvparten av befolkningen. Tilslutningen til den nye, kjønnsnøytrale ekteskapsloven er overveldende, også blant kirkens medlemmer – bare en liten, godt organisert gruppe konservative kristne har i det hele tatt protestert mot loven. Muslimer og andre som kommer til landet har kanskje grunn til å frykte uheldig påvirkning fra vårt samfunn? I et sexologisk perspektiv kunne man bekymre seg over at fokuset på seksuelle overgrep muligens vil føre til at den gledesfylte seksualiteten kommer i bakgrunnen. I alle fall er manglende seksuell lyst et problem for stadig flere, også unge mennesker. Eller at koblingen mellom sex og vellykkethet ser ut til å være et økende problem – det koster å være annerledes i et samfunn som dyrker skjønnhet, suksess og sex. I et politisk perspektiv kan det være bekymringsfullt at rundt 40 % av alle samliv går i stykker, med de konsekvenser dette har for parene selv, deres barn og deres nærmeste. I et traumeperspektiv kunne man bekymre seg for de seksuelle overgrepene som ødelegger livene til så mange mennesker, både gamle og unge.

Jeg velger å legge bort disse bekymringsperspektivene. Det viser seg nemlig at det bak alle bekymringer finnes en virkelighet som vi aldri må overse eller bagatellisere: De aller fleste er fornøyd med livet, det gjelder også seksuallivet og partneren. Mange sliter, javel – men på den annen side skjer det in-

gen modning, vekst eller menneskelig utvikling som ikke går gjennom motgang og vanskeligheter. At tilfredsheten øker med årene er et uttrykk for at nettopp vanskeligheter kan bearbeides og bli til noe godt.

For å avslutte med et sitat av en venn og sexologkollega – den ikke ukjente Esben Esther Pirelli Benestad, som kanskje også

noen av dere i denne forsamlingen har truffet:

«Det er mitt inntrykk at sex har kommet for å bli.»

■ LIKEVERDIG SAMLIV

DEN LITURGISKE UTFORDRINGA

Vigselsliturgi for alle

■ KARI VEITEBERG

Bymisjonsprest i Tøyenkirken
kari.veiteberg@skbo.no

Biskopar og andre argumenterar mot å godkjenne ein liturgi for samkjønna par ved å vise til kyrkjias læregrunnlag. Eg er usamd og svarar med desse orda frå ein svensk kollega i teologi, Anna Karin Hammar:

«Det är väl ändå inte heterosexualliteten som är Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära utan tron på Guds välsignelse av människors kärlek. I den nuvarande handboken/gudstjänstboken är Guds välsignelse av mänsklig kärlek begränsad till heterosexuellt utformad parrelation. Men Guds kärlek och välsignelse blir inte annorlunda för att även samkönade par välsignas. Det är fortfarande mänsklig kärlek som bejakas med Guds välsignelse som källa för livet och samlivet.

Alltså, tillämpningen, räckvidden blir annorlunda men det gäller samma Guds kärlek och välsignelse.»

INNLEIING

Ein vigselsliturgi for alle er faktisk ei svært enkel utfordring. Vår lutherske søsterkyrkje på Island har ein heilt grei vigselliturgi for samkjønna. Det er berre å bytte namn og å endre litt, som at vi i «allmenne føresegner» skriv at «ekteskap vert inngått ved at kvinne og mann eller kvinne og kvinne, mann og mann, offentleg, i nærvære av vitne og for godkjend styresmakt, gjev løfte til kvarandre om at dei vil leva saman i ekteskap og at dette vert sagt offentleg gyldig».

Når eg likevel vil kome med eit lengre innspel frå liturgisk hald, er det fordi vigselsliturgien som står i Den norske kyrkja si gudstenestebok ikkje er god nok. I det føl-

gjande vil eg vise kva det er som må endrast for å komme fram til målet: ein vigselstlurji for alle.

PROBLEMET MED «INNSTIFTINGSORD»
I den gjeldande ordninga har ein sett 1.Mos 1,27-28 saman med Matt 19, 4-6 som ein portal, og dei står fram nærmast som *innstiftingsord*. Ja, det ser ut til at nokre tekstar er tenkt meir konstituerande for handlinga enn andre.

Slik er det i nattverden. «I den natt (...) tok han eit brød». Det er greitt og det følger det lutherske synet på nattverden som sakrament. I nattverden er det å gjenta innstiftingsorda noko heile den verdsvide kyrkja gjer.

Den verdsvide kyrkja brukar ikkje identiske lesingar frå Bibelen når det gjeld dåp. Men å finne Jesu ord og handlingar om dåpen, som «Jesus og borna» og «Misjonsbefalinga» som innstiftingsord er greitt nok.

Når ein leitar etter slike innstiftings-tekstar, leiter enn etter ord om handlinga som kjem frå Jesu eiga munn. Det kan vere ein god ting, om ein då ikkje tek det ut ifrå samanhengen og vrir det rundt.

Og om ein absolutt skal ha slike innstiftingsord så bør ein vel ha noko for alle kasualia? Av ein eller annan grunn har ikkje ordninga for gravferd i Dnk slike ord. Frå Jesu munn kjem «la dei døde gravlegge dei døde», og «han er ikkje død, han søv». Nei, det er ikkje alle ord frå Jesu munn om desse handlingane som høver like godt i den liturgiske ordninga.

Men når det gjeld vigsel, høver det heller ikkje å bruke orda frå Jesu munn om ekteskap og skilsmisse. Likevel er det desse

orda ordninga for vigsel brukar. Det verkar som om Kyrkjemøtet som vedtok denne ordninga i 2003, tenkte: «Det må då finnast innstiftingsord for ekteskapet og!» Ein har hamna på 1.Mosebok og Jesus som viser til 1.Mos i ein diskusjon med farisearane om skilsmisse.

I dei lutherske og anglikanske kyrkjene, som det er naturleg for Dnk å jamføre seg med, finn ein ikkje denne bruken av tekstar, der nokre blir sett fram som *belegg* for sjølve ordninga, som *portal*, eller som *innstiftingsord*.

Eg meiner at ein vigsel i Dnk ikkje skal bruke skrifta på ein slik måte. Eit argument (frå læregrunnlaget) er at ekteskapet ikkje er eit sakrament i vår kyrkje, det er ei «god og tenleg ordning». Det er berre dåp og nattverd som er sakrament.

I ordninga for gravferd les presten høvelege tekstar frå Bibelen om sorg og håp. Det same bør gjelde for ein vigselstlurji for alle, presten kan lese høvelege tekstar frå Bibelen om kjærleikens gåve og ansvar.

Eg har bladd i mange liturgiar og liturgiforslag for samkjønna par og funne følgjande tekstar frå Bibelen. Her kan ein plukke og velje, etter same prinsipp som gravferd-*stlurji*:

Matt 5, 1-16, Lukas 6, 32-38, Luk 19 ,1-10, Joh 3,18-24, Joh 10,14-15a, Joh 15, 9-17, Rom 12, 9-13, Gal 3, 27-28, Fil 2, 1-4, Kol 3,12-14, 1. Kor 13, 1.Joh 4, 2-7, Rut 1,16b-17, 1.Samuel 18, 1-3, 12b-17,41b-42, Høgsongen 8, 6-7, Salme 8, 2-10, Salme 36, 6-10,Salme 100, Salme 108, 1-5.

PROBLEMET SOM FØLGJER MED

DET FØRRE: INNLEIINGSORDA

FØR SKRIFTLESING

For å få til ein vigselsturgi for alle, må innleiingsorda i den gjeldande liturgien for Dnk endrast. Det kan gjerast ved enkle grep og vi har gode dømer frå Sverige, Danmark og Island. Slik lyder i den gjeldande ordninga:

L Gud har skapt oss til å leva i samfunn med han og med kvarandre. Han har ordna det såleis at mann og kvinne skal vera eitt, og han har stadfest denne sameininga med si velsigning.

Ekteskapet er Guds gode gåve.

Å leva saman som mann og kvinne er å leva i tillit og kjærleik, dela gleder og sorger og trufast stå attmed kvarandre livet ut.

Guds ord vitnar om ekteskapet at det er heilagt og ukrenkjande.

Det står skrive i Fyrste Mosebok:
1 Mos 1,27-28a

Gode formuleringar til innleiingsord kan vere som den svenske:

L: Kärleken har sitt ursprung i Gud. Förmågan att älska är Guds gåva till människan. Att inngå partnerskap/ekteskap/ektepakt är ett ömsesidigt åtagande....

(Sjå for fleire på <http://web.telia.com/~u74402809/valsignelseremiss060310.pdf>.)

Danskane og islendingane har før lesing frå

skrifta ei samlingsbøn:

Gode Gud,

Vi takkar deg for livet som du har gjeve oss. Vi takkar deg for alle dei som har femna oss med kjærleik frå vi var barn og fram til i dag. Vi ber deg, gje oss framleis det vi mest av alt treng, og forny vår kjærleiken og omsorg kvar dag. Det ber vi i Jesu namn. Amen.

EI NY ORDNING FOR VIGSEL

Ein vigselsturgi må utarbeidast med høve til val og variantar slik at han kan tilpassast dei ulike situasjonane ein vil bli stilt overfor.

Eg ser for meg at Den norske kyrkja kan arbeide fram ei ny ordning for vigsel som er utforma etter liturgireformens kjerneverdier: at ho er fleksibel, gjer høve til deltaking og er stadeigen. Det vil altså vere naturleg at vi no arbeider fram mot ein liturgi som følgjer liturgireformens tanke om fleksibilitet og lokal tilpassing innafor ein gitt struktur. Då vil ein vigsel få følgjande struktur:

- Samling
- Orddel
- *Teiknhandling* (ikkje nattverd, ikkje dåp, men giftarmål)
- Forbønn
- Fader Vår
- Sending - Velsignelse

Det avgjerande momentet i vigselsturgien er sjølv inngåinga av ekteskapet: Vigselskvinna eller mannen spør, og det kommande ekteparet svarar og gir kvarandre lovnader. SÅ ER DEI RETTE EKTEFOLK.

Dette leddet bør vere likt for både likekjønna og særkjønna par. Når eg innleia ved å påstå at svaret på spørsmålet, «en vigselliturgi for alle?», er svært enkelt, så handlar det om at vi kan skrive dei allmenne føresegnene slik og vi kan formulere lovnadene slik:

1. Ekteskap vert inngått ved at kvinne og mann, kvinne og kvinne, eller mann og mann, offentleg, i nærvere av vitne og for godkjend (borgarleg eller kyrkjeleg) styremakt, gjev lovnad til kvarandre om at dei vil leva saman i ekteskap, og at dette vert sagt offentleg gyldig.

2. Giftarmål etter den ordning kyrkja har, har både ei juridisk og ei kyrkjeleg side. Den handlinga som er ekteskapsstiftande etter lovgjevinga i samfunnet, vert utført for Guds åsyn, og er difor ei kyrkjeleg handling av gudstenestleg karakter.

Kjerna i vigselliturgien er denne:

Kom no fram fram så vi kan høyre løftene dykkar til kvarandre:

L Vil du elska og æra han/henne og vera trufast hos henne i gode og vonde dagar til dess døden skil dykk åt? Ja.

L Gjenta no etter meg.

Liturgien les løftet ledd for ledd, deretter seier ektefellene fram, den eine først.

L Eg tek deg (namnet vert nemnt) til ektemake.

B Eg tek deg (namnet vert nemnt) til ektemake.

L Eg vil elska og æra deg

B Eg vil elska og æra deg

L og vera trufast hos deg i gode og vonde dagar

B og vera trufast hos deg i gode og vonde dagar

L til dess døden skil oss åt.

B til dess døden skil oss åt.

Deretter vert løftet teke opp att på same måten av den andre ektemaken.

Liturgien legg handa si på hendene til ektefellene:

L For Guds åsyn og i nærvere av desse vitna har de no lova kvarandre at de vil leva saman i ekteskap, og gjeve kvarandre handa på det. Difor gjer eg kunnig at de er rette ektefolk.

Her kan følgja: Overrekking av ringar

Innafor denne strukturen, med inngåing av ekteskapet som fast ledd, blir utfordringa for meg som liturgisk tilretteleggjar å ta høgd for at brudeparet er mangfaldig. Ved val av tekstar, symbolhandlingar, og forbønner spelar mellom anna følgjande inn: alder på dei som gifter seg, ev. barn: egne barn, fosterbarn, ønskje om medverknad frå familie og vener, brudeparets «smak» (ein del har abonnert på «Ditt Bryllup» i fleire år), val av salmar og musikk, musikk til inngang og utgang, Bibel og liturgikompetanse, ønskje om nattverd, lokale skikkar og sjølve rommet. ■

BØR KIRKEN SI FRA SEG VIGSELSRETTEEN?

Brytninger mellom ekklesiologi og teologi

■ SEVAT LAPPEGARD

Prost i den Norske Kirke
 sevat.lappegard@elverum.kirken.no

DEN AKTUELLE SITUASJON

Uenigheten om den nye ekteskapslova har igjen brakt fram spørsmålet om kyrkja skal seie frå seg vigselfretten. Eg seier ”igjen” fordi dette spørsmålet dukkar opp frå tid til anna. Sist var ved liturgireformen i 1977. Då vigselfritualet vart ferdigstilt først på 80-talet, vart det drøfta både i Presteforeningen og på bispemøtet om ein heller skulle gå inn for ei ordning der alle må gifte seg borgarleg. Dette kom likevel ikkje fram som forslag.

For vel 40-år sidan var det også tema. Den gongen var det tiltakande antal gjen-gifte problemet. Ikkje alle prestar var villige til å vigsle skilte. Den gongen vart løysinga å sikre prestar reservasjonsrett mot å forrette vigself ved gjengifte. Prinsippet om at ingen, av arbeidsgjevar, skal tvingast til å handle mot samvetet sitt i viktige spørsmål, er greitt og udiskutabelt i ein rettsstat. Dermed fekk vi vigsllars reservasjonsrett inn i ekteskapslova.

Slik er det lagt til rette også i den nye ekteskapslova: «En kirkelig vigsler kan også nekte å foreta vigself dersom en av brudefolkene er skilt og den tidlige ektedefellen lever, eller dersom brudefolkene er av samme

kjønn.» (§ 13). Ein innser at det blant vigsllarar er ulikt syn på ekteskap mellom likekjønna, og aksepterer dette som samvetssak og fritaksgrunn. Vigsllarar som ikkje meiner det er rett at likekjønna kan inngå ekteskap, skal få stå for det heilt ut. Det er greitt og problemfritt.

Men noen vil gå lenger og løyse dette dilemmaet ved at ingen skal få gifte seg i kyrkja i det heile tatt. Dei foreslår at alle skal gifte seg borgarleg. Vigsselfretten skal tas frå trussamfunna, eller trussamfunna skal sjølve seie frå seg vigsselfretten. Dei som argumenterer for dette ordnar seg i hovudsak i tre grupper:

1. Dei mest ytterleggåande er dei som hevdar, at vigself ikkje har noko med kyrkja å gjera og ikkje høyrer til der. Vigsself er ei sak for statleg myndighet. Derfor kan dei motsetningar og det ubehag som dagens uenighet om ny ekteskapslov medfører, løysast ved at all vigself blir tatt ut av kyrkja. Så kan alle gifte seg hos statleg rettsinstans. Dei som vil, kan etterpå koma til kyrkja og få det som er kyrkja si sak i verda; Guds ord, forbøn og velsigning.
2. Andre ser ikkje vigself i kyrkja som noko prinsippspørsmål, men for fredens og samhaldets skuld foreslår desse å ta

vigselen ut av kyrkja. Den situasjon vi har no, med hard motsetning mellom meiningsgruppene, vil «forgifte kyrkja», og at det derfor er best for kyrkja si skuld å ta vigselen ut av det kyrkjeleg rom.

- Den tredje gruppa ser dette frå deira side som skal inngå ekteskap. Dei ser at slik situasjonen er no, vil det bli ein lite triveleg rundgang for likekjønna par frå den eine kyrkjelege vigslar til den andre før dei eventuelt greier å finne ein som er villig til å gifte dei. Kanskje er det ingen slik kyrkjeleg vigslar der dei bur og høyrer heime eller i dei næraste sju sokn. Derfor foreslår desse at det gjev mest like forhold for alle og hindrar audmjukande spissrotgang for likekjønna, om alle kan gifte seg borgarleg.

Desse tre gruppene har høgst ulike premiss for det same forslaget; at no må vigselen ut av kyrkja. Dei samlar høgst ulike personar med høgst ulike teologiske og kyrkjepolitiske ståstader. Vi ser ein underleg samansett allianse. Det liknar ein vanheilag allianse som i ein opprørt situasjon kan kome til å få sympati frå mange hald.

Ein slik situasjon er lite ønskjeleg. Kampen for dei homofiles rettar er enno ikkje sluttført i kyrkja. Når vi ser kor snøgt både meiningar og ordningar i kyrkja har endra seg i homofilisaka, er det ingen grunn til å resignere no. I eit lengre perspektiv trur eg, for folkets skuld, at det er det best å seie med Bjørnson: «Fred er ei det beste, men at man noget vil». Ny ekteskapslov gjev kyrkja eit kjærkome høve til å tenkje gjennom ekteskapets teologi og dei kyrkjelege ordningar. Kvifor vi har vigsl i kyrkja. Kva slags ekklesiologiske argument er det for at kyrkja skal

forestå vigsl? Eg seier «eklesiologiske» og ikkje berre «teologiske» for å understreke at det i ei luthersk kyrkje er slik at vi forventar ein direkte samanheng mellom evangeliets evige vilje og ein ekklesiologi. Luthers dynamiske forståing av evangeliet som ei hending gjeld også i denne saka. På sin stad og til si tid er kyrkja med sine tenester den hending som bringer evangeliet til folket. Evangeliet er på same måten som Jesus, ei hending som når den hender, er evangeliet der og da.

ANDRE KYRKJER

Lat meg før eg går vidare få kaste eit raskt blick på andre kyrkjer, korleis dei praktiserer vigsel. For det seies ofte og frå fleire hald at vi kan vel gjera som andre, at alle må gifte seg for statleg myndighet og så etterpå få kyrkjas velsigning og forbøn.

Det viser seg at praksis er svært varierende og slett ikkje alltid så enkel å forstå. Som regel er det både historiske, juridiske og kulturbestemte grunnar til at det er som det er. Av og til er det i tillegg til det eg nemnde, også teologiske grunnar. Eit lite utblikk:

Den katolske kyrkje

For den katolske kyrkje er spørsmålet om vigselen skal ut av kyrkja, eit meiningslaust spørsmål. Ekteskapet er eit sakrament i den katolske kyrkja. Ekteskap er eit nådemiddel der ektefolk ved å leve saman skal helgast og førebuaast for det evige liv. Nåden til å gjera dette blir tilført ved vigselen, den sakramentale handling. Dertil er ekteskapet forstått som ein del av Guds skaping og skapingsvilje. Ekteskapet skal bidra til at Guds folk blir meir talrikt. Nye barn blir født og ved dåp innlemma i Guds folk.

Ekteskapet i katolsk samanheng er så absolutt ei kyrkjeleg sak og ikkje noko anna. Eit ekteskap er ikkje gyldig kyrkjeleg sett, dersom ikkje ekteskapet er erklært ved kyrkjeleg instans. For den katolske kyrkja er det plent det same kva slag reglar eller praksis staten måtte ha for inngåing og oppløysing av ekteskap. Med det kan staten gjer som staten vil. For kyrkja er det med andre ord av liten interesse om det aktuelle paret også har avlagt ekteskapslovnad for statleg myndighet. Det er idet presten erklærer ekteskapet som inngått at det kan reknast som ekteskap kyrkjeleg sett. Det er hovudprinsippet. Eg skal ikkje her gå inn på andre sider ved katolsk ekteskapsteologi som er meir finurleg når dei skal finne ut av ulike spesialkasus og grunnar for eventuelt å godta skilsmisse.

Den lutherske kyrkje i Tyskland

I Tyskland er det nå slik at alle uansett trusamfunn må inngå ekteskap for statleg myndighet - først kan vi leggje til. Dette er i tysk samanheng tydeleg begrunna ut frå statsrettsleg tenking. Det er statens oppgåve og ansvar å vigsle brudepar. Praktisk er dette ei grei ordning i og med at dei to store dominerande kyrkjesamfunna, katolikkar og lutheranarar, har så ulikt teologisk syn på kva ekteskap er. I den ordensprega tyske kultur er det då grei skuring at det frå statens side blir ordna likt for alle, så kan kyrkjene gjera som dei vil i tillegg.

Og det gjer dei. Katolikkane med sitt sakramentsyn har eg alt omtalt. Det tyske lutherske vigselforlaget er forma som eit vigselforlag utan at det med eit ord blir sagt at ekteskapslovnad alt er avgitt for statleg myndighet.

Dette er heilt ulikt vår norske ordning for «Forbøn for borgarleg inngått ekteskap», som det heiter hos oss. Vår ordning i eit slikt høve heiter altså ikkje vigsel, men forbøn. Det blir hos oss nøye kunngjort for paret at dei allereie for offentlig myndighet har lova å leve i ekteskap, men at dei har sett fram ønskje om kyrkja si forbøn og velsigning av ekteskapet sitt. Etter ein A-variant i vår ordning gjev paret heller ikkje noko ny lovnad. I ein B-variant kan dei bekrefte at dei framleis vil elske og ære kvarandre, slik dei lova det hos dommaren.

Vår ordning for «Forbøn for borgarleg inngått ekteskap» er heller sær. I den store ekumeniske samanheng finst det ikkje mange parallellar.

I Tyskland kjem brudeparet til kyrkje «um euch trauen zu lassen», for å la seg vie, sjølv om dei altså allereie er gift rettsleg sett. Ordninga heiter kort og godt «Trauung», vigsel. Dei avlegg fullstendig ekteskapslofte som om det var nytt der og da. Ikkje med eit ord blir det sagt at ekteskapet allereie er inngått: «NN vil du ha NN som Gud har betrudd deg, som din ektefelle, leve med henne i ekteskap etter Guds bod og lovnader, i gode og vonde dagar inntil døden skil dykk åt?» - svar: «Ja, med Guds hjelp». Ordninga er ein vigsel. Statleg myndighet krev og greier seg med ekteskap inngått for statleg myndighet. Men brudeparene kan altså velje både og. Brudeparet avlegg ekteskapslovnad to gonger, først for statleg myndighet, etterpå i kyrkja. Alle må altså gifte seg for statleg myndighet, men i tillegg har dei også full vigsel i kyrkja si.

I USA

Den same doble måte å gjera det på, finn vi i USA. Her er ein heilt annan statsrettsleg tenkemåte enn i Tyskland, som eg ikkje skal kommentere nærare. Alle ekteskap må registrerast hos «Notarius publicus», som er den instans som ivaretek offentlege registreringar av alle slag. Når ekteskapet er registrert hos Notarius Publicus, er det rettsleg eit gyldig ekteskap, og så er det deretter fritt fram for alle slag private eller kyrkjeleg seremoniar. Desse seremoniar er frå ende til annan ein vigsel og ikkje noko anna og blir feira som ein vigsel.

Dei nordiske statskyrkjene

Dei nordiske statskyrkjene representere ein heilt annan modell enn dei tre eg har nemnt. Her har staten gitt sin vigselmyndighet over til kyrkje og trussamfunn. Dei som gifter seg i kyrkja, treng ingen annan vigsel eller registrering enn den dei får gjennom kyrkjeleg vigsel. Dei avlegg ekteskapslovnad for prest eller forstandar i trussamfunn som så rapporterer attende til statleg myndighet at vigsel har skjedd.

Truleg er dette eit resultat av dei nordiske lands historie. Ved reformasjonen vart det i utgangspunktet prinsipielt slutt på kyrkjeleg vigsel. Men den statlege myndighet var den gongen svakt representert utover i kongeriket. Det vart umogeleg for folk å få gifta seg. Vi ser av dei reformatoriske skrifterne at det medførte store problem og behov. Også i Tyskland kom det raskt ei justering av Luther sitt prinsipielle syn. For folkets skuld måtte kyrkja medvirke ved vigsel likevel.

I dei nordiske kongerika var dessutan presten kongens embetsmann. Derfor kunne presten som kongens embetsmann fore-

stå vigsel. Det var smart, men for folk flest var det nok uråd å forstå om det var presten eller embetsmannen som forestod vigsel.

Handbøkene og andre dokument er også svært uklære på dette punktet. Men kor som er, i dei nordiske land har det blitt slik til denne dag. Den vigsel som blir utført i kyrkja er rettsleg sett gyldig og treng ingen annan statleg medverknad. Kyrkja utfører vigsel på statens vegne og rapporterer attende til statleg myndighet.

HISTORISK

Luther leverte eit teologisk grunnlag for ei ny ekteskapsforståing. I si sanering av den katolske kyrkje sitt system av sakrament, fann han ikkje noko grunnlag i Skrifta for ekteskapet som sakrament. Likevel representerer den lutherske tenkning ei kraftig oppvurdering av ekteskapet. For i katolsk samanheng er sølibat meir fortienstesfullt enn ekteskap. For Luther derimot er ekteskapet det beste. Det er eit kall og ein del av heile den lutherske kallstenkning og kallsettikk. Det er ein del av hans skapingsteologi. Ekteskapet er ein måte å ivareta og fremja Guds gode vilje med menneska og verda. *Ekteskapet er den ytre ordning som legg til rette for at folk kan ta seg av kvarandre i gjensidig omsorg og gje oppvekstvilkår for nye slekter.*

I forklaringa til første trusartikkel kjem både skapingstanken og ekteskapet som måte for å ivareta skapinga, til uttrykk. «Eg trur at Gud har skapt meg og alle skapningar, at han har gjeve meg kropp og sjel, auge, øyrer og alle lemmer, fornuft og alle sansar, og framleis held alt dette ved lag. Han gjev meg klær og sko, mat og drikke, hus og heim, ektefelle og barn, jord og husdyr og

alle gode ting. Han sørgjer for meg og gjev meg rikeleg kvar dag det eg treng for å leve. Han vernar meg mot alle farar, vaktar og vernar meg mot alt vondt...» Som i Luthers skapingsteologi elles, er ektefolk når dei gjer dette, Guds forlenga arm inn i ei teneste for livet.

Ekteskapet er ikkje til for at folk skal helgast og øvast for det evige liv, eller som ei nødløysing fordi sølibatet er best, eller ei ordning for å styre seksualdrifta. Ekteskapet er ein måte som tek vare på livet og legg til rette for den nødvendige omsorg og kjærlighet.

I luthersk kontekst er ekteskapet ein del av det verdslege regiment, ikkje det åndelege. Den logiske konsekvens er da at ekteskap og vigsel kan styrast og ordnast med av det verdslege regiment, ikkje av kyrkja. Luther grip tilbake til gammal germansk skikk der ekteskapet er ei avtale mellom dei to slektene. Konstituerande for ekteskapet, det som skal til for at det skal vera eit gyldig ekteskap, er ikkje den kyrkjelege medverknad eller den kyrkjelege vigsel, men det er dei to sitt frivillige «ja», offentleg i vitners nærvær.

Men sjølv om dette var ein logisk konsekvens av eit teologisk prinsipp, kørde reformasjonen seg på dette område fast i praktiske problem. Da det vart bråslutt med at kyrkja og prestane skulle forestå vigsel, kven skulle gjera det da? Og endå meir, da det vart bråslutt med kyrkjeleg rettsforvaltning i alle ekteskapssaker, kven skulle da løyse opp i alle konflikhtar og idømme straffer og fordele plikter og ansvar?

Problema hopa seg opp og Luther fekk ei mengd spørsmål om råd. Dette kan vi lese om i skriftet «Von Ehesachen» (år 1530).

Det er både morosam og instruktiv lesnad. For Luther vart konklusjonen at ekteskaps-sakene fekk verdsleg myndighet ta seg av. Slikt hadde dei ikkje tid til dei som skulle stå i evangeliets teneste. I dansk/norsk samanheng vart dette likevel overlate til domkapitlet, som jo var eit rettsorgan samansett både av kyrkjeleg og verdsleg myndighet. Men å hjelpe folk inn i ekteskapet fekk kyrkja - for folkets og livets skuld - hjelpe til med.

Slik kom kyrkjeleg vigsel fortare enn svint inn igjen i den luthersk-kyrkjelege praksis. På dansk/norsk område er tilvising av vigsel med i den første tilrettelegging av dei kyrkjeleg handbøker etter reformasjonen, Kirkeordinansen (år 1542): «Hvorledes man skal samle folck udi Ekteskab».

Denne ordninga støttar seg klart på gammal germansk skikk. Ekteskapets konstitusjon er deira to sitt offentlege «ja». Ordninga «Hvorledes man skal samle folck udi Ekteskab» er i tråd med dette eigentleg ei trulovingshandling. Dei to, med talrik representasjon frå slektene sine, møter for presten som tek imot dei på kyrkjetrappa eller i våpenhuset. (Det er ikkje berre i vår tid dei tyr til kyrkjetrappa og våpenhuset når det er ugreie om prinsippa ved vigsel!) Presten seier: «Hans, vil du ha Margrethe til din ektehustru?» Begge blir spurt og begge svarar ja. Dei gjev kvarandre trulovingsringen. Presten legg hendene deira saman og seier: «Det som altså Gud har sammenføyd, skal mennesker ikkje skille». Vidare seier presten til alle i følgjene: «Da Hans og Margrethe vil ha hverandre i ekteskap og åpenlyst bekjenner det for Gud og verden og har gitt hverandre sin hånd på det og trolovelsens ring, så sier jeg dem ektefolk å være, i Faderens

og Sønnens og Den hellige Ånds navn.» Deretter går følgjene inn i kyrkja og presten for alteret der han les frå Skrifta og velsignar dei.

Helge Fæhn, Gudstjenestelivet i Den norsk kirke (1994), viser korleis heile ordninga etter kvart flytter inn igjen i kyrkja, blir vigsel og ikkje truloving, finn sin plass i høgmessa mellom epistelen og evangeliet og parallelt med dette meir og meir får sitt tyngdepunkt i den kyrkjelege erklæring, ved presten, om at dei to «er rette ektefolk».

KYRKJELEG VIGSEL

Så er eg der eg begynte: Skal vigselen no ut av kyrkja igjen

- fordi han prinsipielt ikkje høyrer til der
- for å skape fred i kyrkja
- eller for å spare likekjønna for ein diskriminerande praksis?

Mitt svar er: Nei. Vigselen skal ikkje og må ikkje ut av kyrkja. Tvert om, der høyrer han til – for folkets og livets skuld. Med ny ekteskapslov har vigselen ein gyllen mulighet til å finne sin plass på nytt i ny drakt.

Eg vil skissere tre område som utfordrar til ny teologisk gjennomgang.

For det første; vi kan i beste lutherske tradisjon framheve ekteskapet som del av skapingsteologien. Ekteskap betyr gjensidig forplikting på omsorg, kjærlyghet og truskap. Ekteskapet er til for livets skuld. Ekteskapet er ein måte som legg til rette for at Guds gode vilje, den nødvendige omsorg i samfunnet kan finne stad. Den nye ekteskapslova er i så måte som ei gåve frå himmelen. I ei tid, som meir enn nokon annan tid, på alle nivå i samfunnet spør etter gjensidig forplikting på omsorg, kjærlyghet og truskap, har vi fått

ei lov som tydeleggjer dette som ekteskapets grunn og mål. Det gjer denne lova fordi ho er allmenn og open for alle. Dermed blir ekteskapet løyst frå det noe avgrensande fokus på fruktbarhet og forplantning. I staden flytter fokus seg til det som er ekteskapets allmenne grunnlag og mål, det som gjeld uansett alder eller livsfase, evne til fruktbarhet eller ikkje, likt eller ulikt kjønn.

Den nye lova er ei utfordring til teologisk å ta det same spranget som nå er gjort juridisk, å forstå ekteskapet som ei allmenn ordning som fostrar omsorg, kjærlyghet og truskap. Grunnlaget er der i den lutherske forståing av ekteskapet som del av skapinga. Men vi har eit teologisk arbeid å gjera med å tilretteleggje dette allment, gjeldande for alle slag parforhold.

Frå kyrkjeleg side er det all grunn til å helse den nye ekteskapslova velkommen. Har vi no forstand nok til å halde på vigselen i kyrkja, vil den nye lova styrke ekteskapet fordi det dreg med seg eit utvida teologisk engasjement til å forstå vilkåra for omsorg og truskap som sosiale kvalitetar i samfunnet.

For det andre; denne utvida teologiske forståing som følgjer av at ekteskapslova no er allmenn og open for alle, utfordrar til teologisk arbeid også med antropologien. Eg har nemnt korleis toregimentslæra brukt på ekteskapsteologien i første omgang førte til at Luther ville ha vigselen ut av kyrkja. Då han likevel valde å fortsatt ha vigselen i kyrkja, hadde dette også si grunngeving i den same toregimentslæra. Ekteskapet er til for livets skuld, og for livets skuld var det då godt om vigselen kunne skje i kyrkja, for å hjelpe folk inn i ekteskapet. Toregimentslæra

var først og fremst eit grep for å beskytte evangeliet. Evangeliet skal få vera evangelium og ikkje blandast med verdslege eller kyrkjelege maktstrukturar. Det var viktig å skilje mellom regimenta. Men samstundes er regimenta uskiljande. Dei møtest og held kvarandre fast i mennesket, i antropologien, i brytinga mellom levd liv og livets mulighet. Mennesket skapt til Guds bilete lever sitt liv i sitt kall i verda og blir tiltala av Gud i sitt kall. Mennesket blir forma og skapt som menneske ved å leve i sitt kall. Når eit menneske utøver sitt kall, sørgjer det for den fortsatte skaping ved det ansvar som dette mennesket er betrudd, at arbeid blir utført - til beste for andre, omsorg, mat, klede, ekteskap, at barn blir tatt vare på, ny kunnskap vunne og formidla osb. Og når dette blir gjort, blir dette mennesket sjølv forma og skapt ved det. Målet er å vera menneskeleg, så mykje menneske som mogeleg. Kvifor skulle ekteskap og vigsel ikkje vera omfatta av denne interesse? Kva kan dette tilføre den teologiske antropologi?

For det tredje; når vi diskuterer kyrkjeleg vigsel eller ikkje, er det folkekyrkja som er den aktuelle kontekst for oss. Folk er vant til å bruke kyrkja ved alle livets vendepunkt, ved fødsel, ved død, ved konfirmasjon, ved vigsel, alle gonger når det må til eit ritual for å gje uttrykk til den aktuelle erfaring. For det er visse ting i livet som ikkje let seg uttrykkje på annan måte enn ved ritual og symbol. For dei fleste er det då sjølv sagt at dette skal skje i kyrkjas rom. Det er der dei har sin rituelle tilhørighet.

Diskusjonen no, om vigselen i det heile tatt skal ha rom i kyrkja, liknar på trussamfunnsdebatten slik vi har sett det i debatten

om statskyrkja. Alle kan gifte seg borgarleg, blir det sagt, så kan dei som ønskjer det etterpå gå til kyrkja å få skriftord og velsigning. «Dei som ønskjer det» er tenkt som dei som finn det meiningsfullt, eller som av overbevisning «meiner noko med det». Dette er same tankegods som i statskyrkjedebatten. Kyrkja blir profilert som trussamfunn der overbevisning og engasjement skal vera grunnlaget for deltaking og medlemskap.

Begrepet trussamfunn er eit ektefødt barn av opplysningstida. Trussamfunnet er ei foreining av enkeltindivid som meiner eller trur det same. Dette er ein ulykksalig debatt. For begrepet trussamfunn eignar seg svær dårleg til å beskrive eller forstå folkekyrkja og det som rører seg der. Juridisk er nok folkekyrkja også eit trussamfunn. Men kulturelt og ikkje minst teologisk er trussamfunn eit altfor smalt begrep brukt på ei folkekyrkje. Ei folkekyrkje er først og fremst eit kultisk og rituell fellesskap der deltaking er bestemt av tilhørighet.

Det er god grunn til å tru at når folk ber om kyrkjeleg vigsel så er ikkje det nødvendigvis på grunnlag av engasjement i trussamfunnets aktivitet eller i overbevisningsgrunnar, men det er på grunnlag av følelse av rituell tilhørighet.

Det er ikkje noko dårleg utgangspunkt. Nils Alstrup Dahl har arbeidd med å prøve å forstå denne rituelle tilhørighet slik den kjem tilsyne i nytestamentleg materiale og i dei eldste dokumenterte nedslag av kristen rituell tradisjon. Han skriv om «The neglected factor in new testament theology», og han har tatt for seg framveksten av det trinitariske dåpssymbol. Det siste byggjer på den enkle observasjon at så langt attende som det

let seg dokumentere, har dåpen vore trinitarisk, altså utført i namnet til Faderen, Sonen og Den heilage Ande, og om ikkje trinitarisk så i alle fall i det minste Fader og Son. Lenge før kyrkja hadde utvikla si trinitetslære, var dåpen trinitarisk. Dahl undrar seg over det, for ein kunne forventa at i den første kristne tid med si kristologiske nyorientering ville dåpen ha vore eksklusivt kristologisk, utført berre i Jesu namn.

Dahl går bak læresystema til spor av dei første rituelle uttrykk, enkle dåpsformlar eller dåpssymbol. For, som han seier, dei er uttrykk for vanlege folks tru og livsforståelse. Ritualet uttrykkjer den grunnleggjande livsforståelse og tilhørighet. I eit ritual vil alltid vanlege folk sitt liv og tru koma til uttrykk. Det er jo derfor liturgiar alltid endrar seg, i skjeringa mellom tradisjon og nåtid der livet blir levd.

I ei kristen kyrkje som trur at frelsa sitt

mål er mennesket slik det er skapt og faktisk lever, må all liturgi ta opp i seg menneskets livserfaring. Ekteskap og vigsel er ein av dei mest grunnleggjande livserfaringar i eit menneske sitt liv. Det ville vera meir enn rart om ei kristen kyrkje ikkje skulle interessere seg for den rituelle side ved denne erfaring og stengje ut frå kyrkjas rom dei som vil inngå ekteskap. Det har ingen teologisk haldbar grunn å lage eit skilje mellom lovnaden om å leve saman (ekteskapslovnaden) og den kyrkjeleg velsigning. Det er jo nettopp den livserfaring som ligg til grunn for lovnaden som også spør etter den kyrkjeleg velsigning.

På same måte er det meir enn ubarmhjerdig å stengje dei homofile og lesbiske ute frå kyrkjeleg vigsel når dei no endeleg har fått sine samliv akseptert av samfunnets som likeverdige med heterofiles samliv. Eg vil håpe at dei ikkje gjev seg, men bankar og skrapar på kyrkjas dør inntil nokon opnar ho opp. ■

LIKEVERDIGE SAMLIV?

■ SIV S. LIMSTRAND

Prosjektleder leve med HIV, Kirkens Bymisjon i Trondheim
siv@skbt.no

Jeg er prest. Jeg liker ikke å gjøre forskjell på folk. Jeg syns ikke kirka skal gjøre det. Det er viktig for meg. Sånn er det.

De fleste av oss vet at fra 1. januar 2009 har vi ny ekteskapslov i Norge. Fra den dagen må jeg gjøre forskjell. Det vet slett ikke alle. Jeg vil nemlig ikke få lov til å vie de parene som er «likekjønna» som det heter, kun de med ulike kjønn. Det vil si at lesbiske og homofile par er likestilt med heterofile par etter norsk lov, men som prest i Den norske kirke, har jeg kun lov til å vie de heterofile. Dette står i loven. Og det gjelder fram til Kirkemøtet har fastsatt en liturgi for likekjønna vigsel. Inntil da må homofile og lesbiske gifte seg borgerlig, og deretter be om en kirkelig velsignelse av en prest som er villig til det. Jeg tenker dette er en uverdigg situasjon. Det strider mot grunnleggende verdier og tenkning om mennesket. Det er jeg ikke alene om å tenke.

I november 2008 hadde vi konferansen «Likeverdig Samliv» her i Trondheim. Den satte fokus på juridiske, teologiske, kirkepolitiske og etiske sider ved situasjonen som nå oppstår. Nettverket som stod bak konferan-

sen har som mål at kirka også skal vie homofile og lesbiske. Det er det eneste logiske nå som det er erkjent og klart at vi har to likeverdige syn på homofili i kirka. Det blir temmelig absurd at homofile og lesbiske kan inneha vigsla stillinger i kirka - men gifte seg der, kan de ikke. Da er det nærliggende å spørre slik en av innlederne, Beate Indrebø Hovland gjorde – hva skal en kirkelig vigsel bidra med som homofile og lesbiske ikke skal få tilgang til? Hva er det som skal unndras velsignelsen?

Fra Island fikk vi høre at det er et «nasjonalt ønske» at homofile og lesbiske skal kunne gifte seg i kirka. Jeg tror ikke vi tenker og tror så annerledes i Norge.

For oss som har levd tett på homofile og lesbiske, både i og utenfor kirka, er det vanskelig å forsone seg med situasjonen. Så det gjør vi ikke. Etter å ha fungert som prest for Åpen Kirkegruppe her i Trondheim i en del år, vet jeg hvor sterkt ønsket om tilhørighet er. Hvor mye usikkerhet som har vært skapt, ensomhet, følelse av mindreverd. Det er et stort under at så mange homofile og lesbiske ønsker å tilhøre kirka, ønsker et sted for heile livet – når opplevelsene av avvising har vært så mange. Trua har vært svært trassig.

Så kan vi lure på hvorfor dette spørsmålet

om en felles ekteskapslov er så farlig, hvorfor det oppleves så truende mot ekteskapets stilling i samfunnet? Og hvorfor må det heterofile ekteskapet fortsatt ha ei særstilling?

Ekteskapsinstitusjonen har skifta innhold og mening gjennom tider og kulturer. Ingen vil i dag hevde at ei kvinne blir mannens eiendom gjennom vigselen. Men det er ikke lenge sida det var slik. Det er faktisk foruroligende kort. I dag handler det om forpliktelse, tillit, gjensidighet og løfte om troskap mellom likeverdige parter. Hvordan kan det så være truende mot ekteskapsinstitusjonen at også homofile og lesbiske kan få avgi de samme løftene? Som kirke bør vi applaudere

dette ønsket og muligheta det gir til å være med å gi mening til en av livets store hendelser.

Biskop i Sør-Hålogaland, Tor B. Jørgensen sa under konferansen at anerkjennelse av homofilt samliv er avgjørende i forhold til kirkas troverdighet, det angår hele vår etiske grunnstruktur. Sagt på en annen måte: det dreier seg om å bli mer kirke, bli sannere kirke når vi verner om, omfavner og anerkjenner forskjellighet og mangfold. Vi er nærmere evangeliet når vi er nærmere mennesket. ■

FORBUNDETS NYE EKTESKAPSLITURGI

Norges Kristelige Studentforbund (NKS) vedtok på sitt landsmøte i 2008 å utarbeide en ny, kjønnsnøytral vigselssliturgi. Denne ble utarbeidet av en komité bestående av Åste Dokka, Gyrid Gunnes, Gaute Granlund og Tone Marie Falch, og etter komiteens arbeid ble liturgien enstemmig vedtatt i NKS' landsstyre.

Den direkte foranledningen for initiativet er selvsagt situasjonen som oppstod da den nye ekteskapsloven ble vedtatt. Den norske kirke, som forvalter ekteskapsinngåelsen på vegne av den norske staten, reserverte seg mot å ta endringene i lovverket innover seg. Ekteskapsloven gir Dnk vigselsett, men ikke plikt, og slår fast at samkjønnete ekteskapsinngåelser ikke vil være gyldige før Dnk har endret sin liturgi. Da det virker som om Dnk trenger litt starthjelp for å komme i gang med dette viktige arbeidet, bestemte vi oss for å tilby vår liturgiske kompetanse. NKS har lange tradisjoner for liturgisk arbeid og har skrevet en rekke kontekstuelle liturgier til forskjellige anledninger. Vi ønsket å lage et utgangspunkt for en diskusjon om hvordan den nye liturgien kan se ut, samt å vise at liturgiarbeidet ikke nødvendigvis må være den evigvarende ørkenvandringen enkelte ynder å framstille det som.

Vi anser også behovet for en ekteskapsliturgi i tråd med den nye ekteskapsloven for å være en god anledning for Dnk til å iverksette en sakssvarende samtale om kirkens samlivsetikk, og å fornye sin egen vigselssliturgi. Dagens gjeldende liturgi er utdatert, også for heterofile ektepar, i det den skisserer opp ekteskapet som en hierarkisk institusjon, hvor reproduksjon blir framstilt som det høyeste mål.

Dessuten gir dagens gjeldende liturgi – i likhet med stemmer innenfor Dnk – inntrykk av at ekteskapet (eller kanskje snarere akkurat den formen for ekteskap som har vært praktisert i Norge i perioden mellom 1918 og 2009) er en ordning direkte innstiftet av Gud. Men den lutherske tradisjonen ser ikke ekteskapet som et sakrament, men som en borgerlig ordning som bærer i seg potensial for å romme både trygghet, nærhet, godhet, vekst men også vold og løgn. Det er det fak-

tiske innholdet i en relasjon som begrunner relasjonens eksistens, ikke en metafysisk forestilling eller historisk legitimering. Vold i nære relasjoner (eksempelvis ekteskap) har en tydelig kjønnsdimensjon, hvor menn har utøvd vold mot kvinner. Et ritual bør gjenspeile det alvorligste det er å leve i en nær relasjon, og hvilken tyngde som hviler på alle som velger å leve i slike relasjoner.

Vår vigselssliturgi tar utgangspunkt i at Gud er kjærlighet og at all kjærlighet springer ut fra samme kilde. Vi har ønsket å gi ritualene en tydeligere kristologisk forankring, til forskjell fra det gjeldende ekteskapsritualet, og NKS vil løfte fram at mellommenneskelig kjærlighet er en del av evangeliet om Kristus, og at Guds rike bryter frem der hvor barmhjertige handlinger og rettferdighet skjer. ■

NY VIGSELSLITURGI FRA NORGES KRISTELIGE STUDENTFORBUND

INNGANG - MED MUSIKK

Normalordningen er at paret kommer inn sammen. Dette for å bekrefte at paret også har en fortid sammen, og at de sammen har tatt et valg om å gifte seg. Valget trenger ikke være sanksjonert av foreldre eller andre, derfor er skikken med å bli fulgt inn og «gitt bort» misvisende og frarådelig.

INNGANGSORD

L: a) I Gud, Skaperens, Jesus Kristus, Frigjørers og Den hellige Ånd, Livgiverens navn

b) Annet passende inngangsord

L: Kjære _____ og _____. Dere er kommet hit til _____ kirke for å feire

kjærligheten mellom dere og for å bekrefte deres kjærlighet til hverandre som ektefolk.
L: Kjære menighet, kjære venner og familie. Gud er kjærlighet!

Kjærlighet, i alle farger, fasonger og former er tilværelsens grunn!

Vi gleder oss i dag, når vi er samlet for å feire NN og NNs kjærlighet til hverandre.

INNGANGSBØNN

Gud, du som elsker oss uten forbehold, Du som er kilden til alt liv og fellesskap

Av din kjærlighet lever vi

Deg vil vi prise for livet som stadig fornyes

Amen

SALME

SKRIFTLESNING

L: Vi er skapt til å leve i fellesskap med Gud, med våre medmennesker over hele jorda og med skaperverket.

1. Mosebok 26a og 27a

L: Ingen lever for seg selv.

Derfor har Gud gitt oss kjærligheten – for å åpne våre øyne for hverandre.

Kjærligheten utleverer oss og gjør oss sårbare.

Kjærligheten viser oss ansvaret for å bære hverandres liv.

Lukas 4, 17- 21 – innledes med «Da Jesus var i synagogen i Nasaret...»

L: Fortellingen om Jesus er fortellingen om hvordan Guds rike bryter frem der hvor rettferdighet, likeverd og kjærlighet skjer.

Jesu ansikt blir synlig i omsorgen for medmennesket,

i den sitrende kjærligheten til min elskede, i fastholdelsen av den undertrykte menneskeverd.

Våre relasjoner er åsted for Guds rikes komme.

Johannes 15, 9, 12-15

L: I kjærligheten er ingen tjenere eller herrer, men likeverdige venner.

Kjærligheten lever og

og forplanter seg i våre relasjoner

til venner, barn, elskede og fremmede.

Gud ble menneske, og sa: Det dere gjør mot en av disse mine minste, gjør dere også mot

meg.

SALME/MUSIKKINNSLAG

L: La oss høre flere fortellinger om de kjærlighetsbånd som knytter mennesker sammen med hverandre og med Gud.

(forslag til bibelsteder, dikt o.a. høvelige tekster)

EVT SALME/MUSIKKINNSLAG

TALE

EVT SALME/MUSIKK

EKTESKAPSINNGÅELSE

(Paret går fram til alterringen. Forloverne reiser seg på sine plasser)

Innledning

L. Å inngå ekteskap er en gjensidig viljes-handling:

å ville bevare og fordype hverandres kjærlighet,

å ville dele hverandres liv i medgang og motgang,

å ville være trofaste mot hverandre,

å ville eldes sammen, i nærhet, respekt og likestilling.

Løfter

L: I dag vil dere bekrefte deres kjærlighet til hverandre. For hverandre og for Gud, vår skapers ansikt vil dere avgi deres løfter.

L: Vil du NN ha NN som står ved din side, til din ektefelle? (ja)

Vil du bære hans/hennes liv i dine hender, elske ham/henne i gode og onde dager, være trofast mot ham/henne, og stå ved hans/hennes side inntil døden skiller dere? (ja)

Gjentas

Eller

B: Jeg NN tar deg NN til min ektefelle. Jeg lover å elske deg med alt det du er, å leve sammen med deg i styrke og svakhet, i glede og sorg, i gode og onde dager, helt til døden skiller oss.

Gjentas

L: Kjærligheten gjør ikke blind, kjærligheten gjør seende, gjør oss i stand til å se Guds ansikt i hverandres ansikt.

Gå ut i verden som rette ektefolk!

(Evt. kyssing el lign:

L: Dere kan nå kysse hverandre)

FORBØNN OG LYSTENNING

Paret kneler på alterringen. Presten flytter hånden mellom hodene deres for hver bønn som bes. Noen av bønnene kan skiftes ut med egenformulerte bønner hvis paret ønsker det.

L: Kjærlighetens Gud.

Vi ber for NN og NN – for deres samliv sammen:

for øyeblikk gjennomslittige av glede, og for netter da vi frykter morgendagen.

Et lys tennes av forlover, barn, andre.

L: Håpets Gud.

Vi ber for NN og NNs framtid, for deres liv som hverandres venner, arbeidskamerater, elskere og medvandrere.

Et lys tennes.

L: Gud, du som kom til oss som et barn.

Vi ber for NN og NNs familie og venner, for (barn kan nevnes).

(Evt: La hjemmet deres bli et godt sted for barn å vokse opp).

Takk for at andre mennesker kan være en støtte i våre liv.

Et lys tennes.

L: Gud, du som kjenner både høydene og dybdene.

Vi legger fram for deg dem som ikke får leve ut sin kjærlighet, og for all kjærlighet som gikk i stykker.

Et lys tennes.

L: Gud, vår venn.

Vi ber for din verden.

Gjør oss til oppstandelsens medkjempere, slik at vi bidrar til å skape en verden hvor vi ser ditt bilde i alle menneskers ansikter.

Et lys tennes.

La oss sammen be den bønne Jesus lærte sine venner. Fader vår...

SALME/MUSIKKINNSLAG

VELSIGNELSE

3X3 SLAG

OLAV- OG SUNNIVASTIPENDET 2009

Kultur- og kirkedepartementet utlyser to ulike kirkelige stipend i 2009. Stipendiene er opprettet for å øke kunnskapen om kirkens rolle i samfunnet og for å styrke kirkens kompetanse til å løse dens oppgaver.

Sunnivastipendet blir tildelt én eller flere personer som har vært eller er leke medlemmer av et av kirkens rådsorganer. Det vil bli utdelt inntil tre stipendier à kr. 25 000.

Olavstipendet blir fortrinnsvis tildelt prester tilsatt i statlig kirkelig stilling med minst 3 års sammenhengende prestedtjeneste. Det deles ut ett stipend på inntil kr. 100 000. Til stipendet knytter seg også forsker-/stipendiatstilling med lønn for ett år.

For begge stipendiene gjelder følgende:

Stipendiene kan sees i sammenheng ved at søkere har ulike tilnæringsmåter til samme tema. Søknader utformes i samsvar med retningslinjer utarbeidet av Kirkeavdelingen, Kultur- og kirkedepartementet, som fås ved henvendelse til bispedømmekontorene eller kan hentes på nettet (se adresse under). For spørsmål vedrørende stipendiene kontakt Kirkeavdelingen, tlf. 22 24 79 03.

Søknader om Olav- og Sunnivastipend sendes via biskopen. Søknader for 2009 må være biskopen i hende innen 24. april 2009. Fullstendig utlysningstekst og veiledninger ligger også ute på våre nettsider: www.kkd.dep.no, velg «kirke» og deretter «aktuelle lenker».